

Vene armeereform 2008-2012

Kaarel Kaas

Märts 2012

„Oma geeniusega mõistis Peeter I võõraste asjade ülevõtmisel kindlasti vahet kasuliku ja kahjuliku vahel; ta armastas Venemaad rohkem kui omaenda poega, kelle ta ohverdas riigi heaolu eest. Peeter kirjeldas „jäljendamise“ olemust enda sõnadega nii: „Euroopa on meile endiselt mitmeks aastakümneks vajalik, aga pärast seda pöörame talle selja.“ Ta unistas, „et me jõuame sellele järele ja läheme mööda.“ Mõnes mõttes nii läkski, isegi kui see sündis ainult sõjandusvallas!

Kuid siis kordus ajalugu ja Euroopa möödus meist jälle. Ja taas kord võtame kasutusele vana meetodi; võtame ruttu üle selle, mis on valmis ja mis on parim, täiustame seda kodus ja seejärel „keerame selja“.¹

Kindralmajor **Aleksandr Neznamov** (1913)²

¹ Walter Pintner, „Vene sõjaline mõtlemine: Lääne eeskuju ja Suvorovi vari“, teoses *Nüüdisaegse strateegia kujundajad Machiavellist tuumaajastuni*, Peter Paret (toim), Eesti Entsüklopeediakirjastus, 2009, 1. kd, lk 436–437.

² Aleksandr Aleksandrovitš Neznamov (1872–1928) – Vene sõjateoreetik ja -ajaloolane, Vene kindralstaabi akadeemia taktikaõppejõud ja professor, polkovnik (aastast 1918 kindralmajor), 1919–1925 tööliste ja talupoegade Punaarmee sõjaväeinseneride akadeemia professor. Tsitaat pärineb Neznamovi 1913. aastal Sankt-Peterburgis ilmunud teosest „План войны“ (viidatud Pintneri, 2009 järgi).

1.0 <u>Sisukord</u>	
1.0 <u>Sisukord</u>	3
2.0 <u>Eessõna</u>	4
3.0 <u>Sissejuhatus ja kokkuvõte</u>	5-8
4.0 <u>Ajalooline taust</u>	9-14
4.1 Peeter I reformid ja pärand	
4.2 Miljutini reformid	
5.0 <u>Vene Föderatsiooni julgeolekukäsitlus</u>	15-23
5.1 julgeolekustrateegia	
5.2 sõjaline doktriin	
5.3 avaldused, seisukohavõttud, õppused	
6.0 <u>2008. aasta armeereform</u>	24-36
6.1 Serdjukov, Augustisõda ja reform	
6.2 Struktuur	
6.3 Personal	
6.4 Juhtimine	
7.0 <u>Eelarve ja moderniseerimine</u>	37-39
8.0 <u>Arengud Läänemere piirkonnas</u>	40-46
<u>Lisad</u>	
Lisa 1. Vene armeereformi eesmärgid 2008. aasta sügisel	47-48
Lisa 2. Vene maaväe, õhudessantväe, merejalaväe koondised	49-50
Lisa 3. Vene ühendatud strateegilised väejuhatused	51-52
Lisa 4. Vene relvajõudude peamised välismaised baasid	53
Lisa 5. Vene maaväe motolaskurbrigaadi struktuur	54
Lisa 6. Vene maaväe tankibrigaadi struktuur	55
Lisa 7. Motolaskurbrigaadi relvastus ja varustus	56-57
Lisa 8. Tankibrigaadi relvastus ja varustus	58-
Lisa 9. Suurtükiväebrigaadi relvastus ja varustus	59
Lisa 10. Vene õhudessantvägede struktuur	60-61
Lisa 11. Vene õhudessantvägede diviisi struktuur	62-
Lisa 12. Õhudessantdiviisi relvastus ja varustus	63-65
Lisa 13. Vene erivägede (<i>spetsnaz'i</i>) brigaadi struktuur	66
Lisa 14. Vene õhuväe ligikaudne reformijärgne struktuur	67-69
Lisa 15. Relvastuse hankelepingud ja töös olevad arendusprojektid	70-73
Lisa 16. Ajateenijad Vene relvajõududes aastatel 1994–2009	74-75

2.0 Eessõna

Käesoleva analüüsi eesmärgiks on anda ülevaade 2008. aastal käivitatud Vene relvajõudude reformi senisest kulust ning Vene relvajõudude relvastuse ja varustuse moderniseerimisest. Kirjutise eesmärgiks ei ole käsitleda strateegilisi- ja tuumajõude, autori eesmärgiks on olnud vaadelda eelkõige konventsionaalseid sõjalisi võimeid ning nedega seonduvat.

Kirjutises on kasutatud avalikke primaarseid ja sekundaarseid allikaid. Tekstis esitatud seisukohtade ja hinnangute näol on tegemist autori isiklike vaadetega, mis ei esinda Eesti kaitseministeeriumi, välisministeeriumi, kaitseväge peastaabi või teiste Eesti vabariigi ametiasutuste vaateid, seisukohti või käsitlusi.

Tekstis esinevate võimalike fakti- ja tõlgendusvigade eest on vastutav käesoleva teksti autor ainuisikuliselt.

3.0 Sissejuhatus ja kokkuvõte

Pärast Külma sõja lõppu ning terrorismivastase sõja algust avastas Vene armee³ ennast olukorrast, milles ta viimase 300 aasta vältel oli viibinud juba vähemalt kahel korral – põhjalikult ajast maha jäänud ning stagneerumas.

17. sajandi lõpus ja 18. sajandi alguses tuli Peeter I silmitsi seista reaalsusega, kus tema suurejooneliste ja suurriiklike plaanide teostamine osutus võimatuks tulenevalt Venemaa sõjalisest mahajäämusest võrreldes Lääne- ja Põhja-Euroopaga. Küsimus ei olnud seejuures mitte sedavõrd relvastuses või taktikas, vaid sõjalise jõu genereerimise ning organiseerimise põhimõtetelises alustes.

Euroopas olid selleks ajaks juba loodud ühtlustamisel, süsteemsusel, bürokraatlikul efektiivsusel põhinevad relvajõud, tänapäevaste riikide (*modern nation state*) regulaararmee kujul, millel põhineb Lääne arusaam regulaararmee – või üldse sõjaväe – kaasagsest olemusest ka praegu. Ühtsete eeskirjade järgi tegutsevad, ühtse relvastuse ja vormiriietusega, kindlaksmääratud struktuuriga üksused, mis alluvad selgele hierarhilisele käsuliinile.

Venemaa sõjaline organisatsioon kujutas enesest 17. sajandi lõpus aga endiselt hiliskeskajegse Moskoovia perioodil tekkinud kirjut, poolanarhilisele lapitekile sarnanevat anakronismi, mille puudus potentsiaal võidelda ja võita Lääne moodsa, rügemendipõhise sõjamasinaga toimuvatest konfliktides. Peeter I surma ajaks oli Venemaal loodud toonaste mõistete kohaselt igati kaasaegne ja löögivõimeline, Läänest imporditud oskusteabe kohaselt korraldatud alalisvägi.

Peeter I militaarreformid olid väldanud veerand sajandit või isegi veidi kauem, kuid nende ümberkorralduste dividende nautis Venemaa veel kaua. Pärisoriste talupoegade sundvärbamisel põhinev Vene alalisvägi – põhimõtteliselt orisõdurite armee – sõdis edukalt Euroopas 18. sajandi keskel puhkenud Seitsmeaastases sõjas, purustas 1812. aastal Venemaale tunginud Napoleoni väed ja jõudis prantslasi läbi Euroopa jälitades lõpuks Pariisi. Napoleoni sõjad, 1812. aasta Isamaasõda ning sellele järgnenud sõjategevus Euroopas kuni Viini kongressini aastal 1815 olid toonase Vene armee lahingukuulsuse apogeeks. Ning ühtlasi ka Vene relvajõudude lahinguvõimekuse allakäigu eeltingimus. Glorifitseerimise loorberitel puhkav Vene sõjaline eliit järgis jäigalt suurvõitudeni viinud mudelit samal ajal, kui ülejäänud Euroopa armeed tegelesid 19. sajandi esimesel poolel üha kasvavas tempos organisatsiooniliste ja tehnoloogiliste uuenduste juurutamisega.

Fiasko saabus Krimmi sõja ajal 1853-1856, kui Vene armee organisatsiooniline, doktrinaalne ja tehnoloogiline mahajäämus Läänest sai päevselgeks. Hoolimata massiivsetest pingutustest ei suutnud Vene väed Krimmi poolsaarelt tõrjuda suhteliselt väikesearvulist ekspeditsioonikorpus, mitte ükski Vene poliitilise juhtkonna strateegilistest eesmärkidest ei täitunud ning kuulsusrikas Vene Impeerium, Napoleoni purustaja, pidi leppima alandavate rahutingimustega ning nõustuma ühepoolse demilitariseerimisega Musta mere piirkonnas.

Kaotus Krimmi sõjas oli katalüsaatoriks mitte ainult sõjalistele, vaid ka poliitilistele ja sotsiaalsetele reformidele Vene ühiskonnas. Krimmi sõja tagajärjel käivitunud militaarreform, nn Miljutini reformid, lõppesid alles ca 20 aasta pärast, luues Venemaale toonases mõttes kaasaegse ülesehitusega, üldisele ajateenistuskohustusele ning suurearvulise reservarmee pidevale tootmisele tuginevad relvajõud.

³ „Armee“ esineb siin tähenduses „relvajõud“, hõlmates nii maväge, õhuväge kui mereväge.

Ning selle sama mudeli kohaselt korraldatud relvajõud viisid Teises maailmasõjas võidule Nõukogude Liidu ja jäid Venemaa sõjalise organisatsiooni korralduslikuks vundamendiks kuni 21. sajandi alguseni. Võit Teises maailmasõjas ühes sellele järgnenud Külma sõjaga mõjus Nõukogude/Vene sõjalisele mõtlemisele sama stagneerivalt, dogmaatilist jäikust genereerivalt, nagu 19. sajandil võit Napoleoni üle.

Venemaal on seega – vähemalt militaarvallas – kalduvus langeda omaenese edu ohvriks ning ignoreerida edu toonud mudelite ümbervaatamist ja uuendamist seni, kuni mahajäämuse eitamine muutub juba absoluutselt võimatuks ning reformide teostamine on väliskeskonna poolt pealesunnitud eluline hädavajadus. Reformide aluseks on viimase 300 aasta jooksul olnud – ja on ka tänapäeval – pea eranditult Läänes juba kasutusele võetud lahendused, mis Venemaale „importitutena“ kohaldatakse vastavaks Vene iseärasustega. Venemaa ei ole ise sõjaliste uuenduste genereerija, reformid on alati tuginenud Läänest pärinevale oskusteabele ja tehnoloogiasiidle. Ning ühe sellise põhimõttelise transformatsioonietapi tunnistajaiks Venemaa relvajõududes me praegu just olemegi.

Rohkem kui 15 aastat pärast Külma sõja lõppu oli Vene Föderatsiooni relvajõududel ikka veel samade põhimõtete järgi üles ehitatud struktuur ning samad komplekteerimispõhimõtted, millega oli mindud Teise maailmasõtta ja seejärel püsinud paljuski kivilinenud vormis kogu 20. sajandi teise poole.

Kui Läänemaailm oli juba ammu loobunud massimobilisatsioonil põhinevast sõjaaja relvajõudude mudelist, kohamakatelte diviisidelt ja korpustelt lülitunud ümber alalises valmiduses brigaadidel põhinevale struktuurile ning juurutanud ühendoperatsioonide ja võrgupõhise sõja põhimõtteid, siis Vene relvajõudude struktuur ja komplekteerimispõhimõtted olid ilmselgelt arhailised.

Selle aluseks olid arvukad diviisid, neist moodustuvad armeed ja sõjaväeringkonnad (sõja-aegsed rinnete staabid), mis kujutasid enesest mitmemiljonilise, kõikehõlmava mobilisatsiooni järel loodava massiarmee sõrestikku; skeletti, millele pidid lihased lisanduma alles suure sõja eel ning reservväelaste näol. See tähendas suurt arvu 10-50 protsendiliselt komplekteeritud „fantomüksuseid“ ning vähest ja ebaefektiivset sõjalist jõudu, mida oleks võimalik rakendada kohe, ilma kuudepikkuste ettevalmistusteta.

Vene sõjalis-poliitilisele juhtkonnale kõlas kolm äratuskella. Neist esimene oli kehvalt lõppenud Tšetšeenia sõja esimene vaatus (1994-1996) ja raskelt kulgenud sõjategevus selle sõja teises pooles (1999 - ...). Teiseks oli NATO täppislöökide kampaania Jugoslaavia vastu aastal 1999 ning kolmandaks USA juhitud sissetungid Afganistani (2001) ning Iraaki (2003). Kõik need seigad demonstreerisid ühest küljest Lääne peadpööritava kiirusega arenenud sõjalist võimekust ning teisalt Vene relvajõudude üha kasvavat mahajäämust.

Sõjalise võimekuse taastamine on usutavasti alati olnud Vladimir Putini juhitud võimuringkonna üks eesmärke ning seda juba alates võimu enese kätte konsolideerimisest vahemikus 1999-2003. Kuid eduka, kõikehõlmava armeeriformi teostamine nõudis esiteks ja kõigepealt piisavalt kindlat vundamenti, reformijate endi võimubaasi kindlustamist. Sellele kuludid Putini esimesed neli-viis ametiaastat. Teiseks nõudis see piisavalt suuret hulka raha, mida Vene riigikassasse hakkas ohtra joana voolama alles pärast naftahindade piisavalt kõrgele ronimist ühelt poolt ning kogu Vene nafta- ja gaasitulu jumeetoditega Kremli kontrolli alla võtmist teiselt poolt. Seega ei saanud reformi läbisurumiseks vajalikud eeltingimused tekkida enne möödunud kümnendi teist poolt.

Kõikehõlmav armeereform käivitati avalikult 2008. aasta sügisel. Kuigi kõnekeeles on seda ümberkorralduste seeriat tihti nimetatud Serdjukovi reformiks (tulenevalt Vene kaitseministri 2007-2012 (?) Anatoli Serdjukovi nimest) on see seos samas nii paikapidev, kui ka eksitav. Paikapidev seetõttu, et Serdjukov toodi kaitseministri ametikohale spetsiifiliselt reformi ettevalmistamiseks ja läbivõtmiseks. Eksitav seetõttu, et Anatoli Serdjukov on reformi läbiviimisel vaid instrumendi rollis ega kuulu selle väljatöötajate, intellektuaalsete kujundajate sekka.

Kuigi 2008. aastal alanud ning 2012. aastal lõppema pidanud armeereformi eesmärkide ja reformi käigus plaanitud muudatuste nimekiri on pikk (loetelu algsetest reformieesmärkidest vt lisast nr 1), võib kõige olulisemad tegevused koondada kolme üldise tegevussuuna alla. Need on relvajõudude struktuuri, personali ja juhtimise ümberkorraldamisega seotud muutused. Praeguseks on selge, et kuigi kõiki algselt püstitatud reformieesmärke pole esimese nelja aasta jooksul saavutatud – see oleks ka võimatu – on läbimurre siiski tehtud. Vene relvajõud on üleviidud uuele, brigaadipõhisele struktuurile. Loodud on uus juhtimis- ja käsuaהל, mis põhineb neljal strateegilisel väejuhatusel. Oluline on siinkohal märkida, et need väejuhatused on oma kontseptsioonilt ühendväelike staabid, samas kui varasemad sõjaväeringkonnad haldasid ja suunasid ainult maaväeüksuseid.

Ühe kõige olulisema, murrangulist tähtsust omava sammuna on kaotatud on osaliselt komplekteeritud väeosad ja ümberkujundamisel reservväelaste süsteem. See tähendab loobumist Miljutini aegadest pärinevale, massimobilisatsioonil põhinevale mitmemiljonilisele sõja-aja relvajõududele. Ning väiksema, elukutselistest (või elukutseliste ja ajateenijate kombineerimist kasutava) põhineva alalisväe sündi.

Vene enda sõjalis-poliitilise juhtkonna avaldustes seoses armeereformiga tasub suhtuda ettevaatlikult, nagu kõigisse enesekiitusesse kalduvasse ametliku Moskva seisukohtadesse. Reform pole ka kaugelki läbi ning vältab tõenäoliselt käesoleva kümnendi lõpuni. Kuid seni toimunu näol on tegemist täiesti reaalselt muudatustega, millistel on potentsiaal oluliselt tõsta Vene relvajõudude võitlusvõimet võrreldes eelmise kümnendi algusaastate või keskpaigaga. Reformi järgmiste faaside keskmes on eelkõige personal ja inimressursid. Viimases valdkonnas ülekaalukalt olulisimat rolli omab küsimus, kas ja kui siis kuidas õnnestub Venemaal värvata 2017. aastaks praegu eesmärgiks seatud 425 000 kutselist sõdurit ja allohvitseri; kuidas ja mil määral õnnestub tõsta ohvitseride kvaliteeti ja parendada nende väljaõpet; kuidas õnnestub või ei õnnestu elukutseliste allohvitseride kaadri värbamine. Personali ja personalikvaliteedi kõrval on teisteks järgmise etapi olulisteks küsimusteks uue juhtimissüsteemi praktiline tööloendamine ja parendamine, väljaõppe ümberkorraldamine, samuti üksuste struktuuride täpsustamine ning uute lahingmäärustike- ja taktikavõtete väljatöötamine ning ellurakendamine.

Kõik need ümberkorraldused ühes massiivse relvastusprogrammiga on suunatud kolme üldise eesmärgi saavutamisele. Esiteks, taastada Venemaa suutlikkus sõjaliselt kontrollida julgeolekuolukorda omaenese piirides (praeguseks suures plaanis saavutatud). Teiseks, tagada garanteeritud suutlikkus võidelda ja võita endise Nõukogude Liidu ruumis toimuvates lokaalsetes ja regionaalsetes sõdades (saavutatakse tõenäoliselt selle kümnendi keskpaigas või teisel poolel). Kolmandaks, taastada võimekus sõjalise jõu kui välispoliitilise instrumendi kasutamiseks globaalsel tasandil kaitsmaks ja toetamiseks Vene välispoliitilisi huve maailmaareenil (alates selle kümnendi lõpust – järgmise kümnendi algusest).

Viimatimainitud eesmärgi teenistuses on projektid, mis peaksid Vene relvajõududel looma suutlikkuse (küll piiratud, kuid siiski) projitseerida sõjalist jõudu strateegilistes ulatuses – seda peaaegjalikult mereväe ja õhuväe kaasabil. Selle eesmärgi teenistuses on suurte dessantlaevade Mistral soetamine ja Vene enda lennukikandjate ehitamise projektid (viimase puhul on allkirjastatud riiklik kaitsetellimusleping alustamaks lennukikandjate projekteerimistööd); samuti strateegiliste pommitajate Tu-160 ning Tu-95 moderniseerimine ja neile kaugulatusega täppisrelvastuse väljatöötamine.

Tasub märkida, et Eesti on seejuures Vene strateegiliste eesmärkide hindamisel korduvalt eksinud. Ühe näitena võib mainida Mistralite ostutehingut, mida Eesti peaminister algselt oma avalikus hinnangus iseloomustas kui bluffi, mille eesmärgiks on vaid tekitada erimeelsusi NATO liikmesriikide hulgas. Praeguseks on esimese Vene mereväele mõeldud Mistral-klassi aluse ehitamiseks vajalik metall Prantsuse tehastes juba lõigatud.

Eestile on põhjalik ja adekvaatne Vene armeereformi mõistmine aga eluliselt vajalik, sest reformi ja ümberrelvastumise tulemusena sündiv uus sõjaline reaalsus omab potentsiaali mõnevõrra muuta – küll mitte dramaatiliselt, kuid siiski – senist jõudude tasakaalu Läänemere piirkonnas. Näiteks võib tuua Vene Balti mere laevastiku, mille sõjaline võimekus praeguste Vene plaanide pädedes tõuseb 2013-2014. aastaks märkimisväärselt võrreldes olukorraga veel 2009-2010. aastal.

4.0 Ajalooline taust

Viimase veidi enam kui 300 aasta vältel on Venemaa sõjandusajaloos olnud kaks põhimõttelise tähendusega sõjaväereformi. Neist esimeseks olid Peeter I reformid 18. sajandi alguses, millega pandi alus Vene armeele selle sõna läänelikus tähenduses.

Teist, ligikaudu 150 aastat pärast Peeter I surma alanud oluliste ümberkorralduste seeriat juhtis Dmitri Miljutin, kauaaegne sõjaminister (ametis 1861–1881) ja Vene keisririigi viimane välimarssal (1898).

Peetri ja Miljutini reformidel oli terve rida sarnasusi, millistest moodustuv ajalooline taust on kõnekas ka praegu Venemaal toimuvate militaarsete muutuste mõtestamisel.

Mõlemal juhul oli reformide algatajate strateegiliseks eesmärgiks muuta Vene armee ja laevastik efektiivseteks instrumentideks suurriigi välispoliitika „tööriistakastis“, mitte emamaa kaitseks mõeldud passiivseks kaitsekiibiks.

Nii Peetri kui Miljutini reformide teostamise aktiivsele faasile eelnes pikaldane välismaalt – eelkõige Euroopast – pärinevate militaarmõjude evolutsiooniline „sisseimbumine“. Mõlemal juhul võeti tegelike reformide põhjalik ja jõuline läbiviimine ette alles pärast seda, kui oli üheselt ja vältimatult päevselge, et Venemaa varasem militaarne korraldus on oma aja ära elanud ning Läänemaailmast aastakümneid maha jäänud.

Kord juba alanud ümberkorralduste lõpuni viimine oli pikaldane, üle kivide ja kändude kulgev ning mitu aastakümnet vältav protsess. Kuid reformid viidi lõppeks lõpule. Lõpptulemusena sündinud sõjalised struktuurid polnud vaatamata Lääne eeskujude ja oskusteabe rakendamisele Läänega võrreldava tõhususega, kuid nad olid piisavalt tõhusad täitmaks Venemaa juhtkonna poolt seatud eesmärgid – mõjutada vastaseid ja võita sõdu.

Ja nii Peetri kui Miljutini puhul viidi reformid ellu ülemistelt võimutasanditelt lähtunud surve abil, mis oli hädavajalik inertse ja stagneerunud militaarbürokraatia vastupanu murdmiseks. Nagu ka tänapäeval, tuginesid ümberkorraldused paljuski ühe isikule ja tema kaaskondlaste kitsa ringi visioonile ning tahtele, reformijate autoritaarsele võimutäiusele.

4.1 Peeter I reformid ja pärand

Kui Peeter I 1695. aasta suvel oma esimesele sõjakäigule marssis – vallutama Otomanide Türgilt Aasovi kindlust Doni jõe suudmes, mis, tõi küll, ebaõnnestus – kujutas Vene tsaaririigi sõjamasin tervikuna enesest ebaühtlast kokteili erineva ülesehituse, komplekteerimispõhimõtete ja taktikaga üksustest.

Selle koosseisu kuulusid endiselt 16. sajandi keskel Ivan IV Groznõi poolt loodud streletsite üksused, aadlikest koosnevad irregulaarsed ratsamalevad ning Lääne-Euroopa eeskujul loodud „uued polgud“ („*Полки нового строя*“ või ka „*Полки иноземного строя*“). Esimesed moodsate Lääne-Euroopa jalaväerügementide eeskujul loodud „uued polgud“ olid Venemaal formeeritud juba aastatel 1630–1631; aastaks 1634 oli tsaar Mihhail Romanovi mõjuka isa, bojaar Filaret Romanovi eestvõttel moodustatud 10 „uut polku“ isikkoosseisuga 17 000 meest.⁴

⁴ David R. Stone, *A Military History of Russia: From Ivan the Terrible to the War in Chechnya*, Praeger, 2006, lk 32–33.

Need esimesed „uued polgud“ kujutasid enesest tuhandete Euroopast värvatud lepinguliste instruktorite ja ohvitseride juhtimisel tegutsevaid elukutselistest sõduritest koosnevat üksust, kelle rivikoosseis oli värvatud peamiselt vabade talupoegade ning käsitöölise seast.⁵

Euroopas möllanud Kolmekümneaastane sõda (1618–1648) oli enesega ühes toonud revolutsioonilised muutused sõjaasjanduses ning kui tsaaririik tahtis olla vähegi võrdväärne vastane oma toonastele peamistele konkurentidele – Rootsile ning Poola-Leedu riigile –, olid moodsa taktikaga, põhjaliku väljaõppega, asjatundlikku juhtimise all tegutsevad ning ühtset distsipliini järgivad üksused „uute polkude“ näol möödapääsmatud.

Vene ülikonna vastuseisu tõttu saadeti „uusi polke“ korduvalt laiali ning seejärel formeeriti uuesti, püsiva nähtusena juurdusid nad Peeter I isa tsaar Aleksei Mihhailovitš Romanovi (troonil 1645–1676) valitsemisajal. Aleksei Mihhailovitši poja ja Peeter I vanema poolvenna tsaar Fjodor Aleksejevitsi (Fjodor III, troonil 1676–1682) valitsemisajal küündis „uute polkude“ isikkoosseis juba ligi 100 000 meheni.⁶

Seega ajaks, kui Peeter I 1696. aastal suveräänse isevalitsejana kogu võimutäiuse sai⁷, oli Lääne-Euroopa mõju Vene tsaaririigi sõjanduses evolutsioonilisel moel kanda kinnitanud enam kui pool sajandit. Samas olid „uued polgud“ oma suhtelisele arvukusele vaatamata vaid läänelikuks elemendiks tsaaririigi sõjandussüsteemis, mitte selle süsteemi produktiks või orgaaniliseks koostisosaks.

Peeter I teeneks Vene sõjalises arengus jäi nende varasemate evolutsiooniliste arengute lõpuleviimine ning tsaaririigi (aastast 1721 Vene keisririigi) sõjaliste jõudude organiseerimine ühtse, omas ajas moodsa kontseptsiooni kohaselt.

Selleks oli suurearvuline, elukutselistest sõduritest koosnev regulaararmee ehk alalisvägi, mille üksusteks olid unifikseeritud koosseisu ja väljaõppega rügemendid/polgud (varasemad „uued polgud“). Erinevalt Lääne-Euroopa eeskujudest ei tuginenud Peeter I loodud armee komplekteerimissüsteem aga mitte oma teenistuse eest palka saavate sõdurite värbamisele, vaid pärisorjussüsteemile. Suurearvulise alalisväe mehitamiseks võeti sunniviisiliselt eluks ajaks (hiljem 25 aastaks) väeteenistusse pärisorised talupojad – ajaloolase Walter M. Pintneri hinnangul brutaalne, aga tõhus süsteem.⁸ Et pärisorjadest Vene sõduritele ei makstud pea midagi, võimaldasid – tänapäevases tähenduses – madalad personalikulud suunata raha armee arendamise teistesse valdkondadesse; samuti esines Vene sõjaväes võrreldes Läänega suhteliselt vähe deserteerimisi pärast seda, kui oli läbitud nekrutite värbamise ja rügementidesse saatmise faas.⁹

Talupoegade sunniviisilises väeteenistusse värbamises polnud iseenesest midagi innovaatilist – seda meetodit oli *ad hoc* korras esmalt kasutanud juba Peeter I isa.¹⁰ Peeter I aga institutsionaliseeris selle praktika. Oma valitsemisaja esimese nekrutiks võtmise kampaania organiseeris ta aastal 1699, andes välja korralduse saata väeteenistusse üks sõdur iga 50 pärisorise majapidamise kohta; kokku organiseeris Peeter I oma valitsemisaja vältel 53

⁵ *Ibid.*

⁶ Stone, 2006, lk 35.

⁷ Aastatel 1682–1696 valitses Peeter I ühena „kaksiktsaaridest“ koos oma poolvenna Ivan Vga.

⁸ Pintner, 2009, lk 418–419.

⁹ *Ibid.*

¹⁰ Stone, 2006, lk 47.

nekrutite sunniviisilise väeteenistusse võtmise kampaaniat, mis töid ühtekokku relvade alla ligi 300 000 meest (Venemaa elanikkonna üldarvuks oli toona 15–16 miljonit inimest).¹¹

Teiseks Peeter I kujundatud süsteemi osaks oli Vene aadlike muutmine ohvitseride klassiks. Kui varasemalt oli maa-aadel moodustanud tsaaririigi sõjaväe keskme, siis Peeter I valitsusaja lõpuks oli tegemist regulaarväega, mille sõduriteks olid talupojad ning ohvitserideks peamiselt Vene aadlikud.¹²

See tulenes Peeter I juurutatud lähenemisest, mille kohaselt kõigil aadlikel lasus kohustus riiki teenida – kas sõjaväelasena, tsiviilametnikuna või mõnes muus rollis. Ohvitserikorpus jäi samas avatuks ka mitte-aadlikele ning kõrgestisündinud, kuid sõjaliseks juhiks sobimatud – näiteks kirjaoskamatud – isikud pidid leppima teenistusega madalamatel ametikohtadel.

Välismaalastest sõjalised nõustajad ja mittevenelastest ohvitserid – eriti baltisakslased – mängisid armees olulist rolli küll ka pärast Peeter I valitsusaja lõppu. Võit Põhjasõjas ei toonud Vene krooni alla mitte ainult Eesti- ja Liivimaa kubermangud kui geograafilised üksused, vaid ka impeeriumi administreerimist ja moderniseerimist silmas pidades väärtusliku inimkapitali arvuka ning haritud baltisaksa elanikkonna näol.

Kuid sellest hoolimata oli Peetri-aegne ja -järgne Vene armee võrdluses Lääne-Euroopa analoogidega, mis toona sõltusid paljuski „vabalt turult“ palgatud rahvusülesest „töajõust“, siiski vägagi venelik, rahvusküllane.¹³

Selline armee ühes tema komplekteerimise aluseks oleva pärisorjussüsteemiga teenis sõjalisest vaatepunktist nähtuna Venemaad pikka aega väga hästi, andes 18. sajandil eeliseid võrreldes ajateenijate ja palgasõdurite segasüsteemi rakendavate Lääne-Euroopa riikidega.¹⁴ Vene väed võitlesid edukalt esimeses Euroopa suurriikide vahel puhkenud globaalsete mõõtmega relvastatud konfliktis, Seitsmeaastases sõjas (1756–1763), jõudes Euroopa südamesse ning vallutades Berliini. Preisimaa, Euroopa tõusva „uue“ jõu päästis selles sõjas lüüasaamisest peaaesjalikult Vene keisrinna Elisabeth Suure ootamatu surm ning tugeva Preisi-sümpaatiaga Paul III trooniletõus. Järgnes separaatrahu ja Vene vägede lahkumine Preisi pinnalt.

Vene väed olid edukad ka 18. sajandi teise poole Türgi-vastastes sõdades, Rootsi lõplikul tasalülitamisel piirkondliku suurjõuna ning Poola tükeldamise käigus peetud sõdades. Vene relvajõudude ja sõjalise võimsuse apogee saabus 18. sajandi lõpu ja 19. sajandi alguse Napoleoni sõdades ning 1812. aasta Isamaasõjas. Saades küll lüüa mitmetel lahinguväljadel Euroopas ja kodumaal, väljus Vene impeerium sellest konfliktideseeriast võidukalt ning Vene armee ei jõudnud mitte ainult Berliini, vaid ka Pariisi.

Peeter I sõjalised reformid olid pannud aluse Vene armee edule Euroopa suurriikide vahelises võitluses. Kogu sõjalise edu vundamendile püstitati aga 19. sajandi esimesel poolel omakorda ehitis, mida ajaloolane Aleksander Janov nimetab Venemaa „Napoleoni kompleksiks“. Selle terminiga tähistab Janov 19. sajandi esimese poole Vene poliitilise mõtte peavoolu, mille kohaselt on rahvusvaheliste suhete alusreeglik vormel „jõud on õigus“ („*might is right*“) ning

¹¹ *Ibid.*

¹² *Ibid.*

¹³ *Ibid.*

¹⁴ Pintner, 2009, lk 419.

mis käsitleb Venemaad Euroopa saatust määrava suurriigina – millel samas on Euroopast põhimõtteliselt erinev väärtussüsteem ning mis pakub Euroopale ideoloogilist alternatiivi.¹⁵

4.2 Miljutini reformid

18. sajandi lõpus järkjärgulise arenguna alanud muutused Euroopa sõjanduses kulmineerusid Napoleoni sõdades ning neist üheks olulisemaks oli üldisel väekohustusel põhineva „kodanike armee“ kontseptsiooni teke. See tõi kaasa sõdurite arvu tohutu kasvu, mis võimaldas Prantsuse väejuhtidel korraldada rohkem, agressiivsemaid ja kulukamaid sõjakäike – millist arengut omakorda toetas kuningriigi lõpuperioodil keerukamaks kujunenud sõjaväeadministratsiooni kasvanud suutlikkus varustada, välja õpetada ja üleval pidada üha suuremat armeed.¹⁶

Vene armee ja sõjaline mõte tardusid kuni 19. sajandi teise pooleni aga suuresti formatsiooni, mille nad olid omandanud sajandi alguses napoleonlikes taplustes. Sellel tardumusel oli mitu põhjust.

Esiteks oli pärisoristest talupoeg-sõduritest koosnev armee ennast lahingutes tõestanud ja toonud edu Napoleoni vastu peetud sõdades; lisaks puudus ka otsene ja möödapääsmatu vajadus muudatuste järele. 19. sajandi esimese poole väiksemates sõdades Türgi ja Pärsia vastu Venemaa lõunapiiridel ning rahvuslike ülestõusude mahasurumisel Poolas ja Ungaris suutis Peetri-aegse kontseptsiooni kohaselt formeeritud alalisvägi talle seatud ülesanded täita. Tõsi küll, sundusliku väeteenistuse kestust oli 18. sajandi lõpuaastail vähendatud 25 aastani, mille läbimise korral vabanes talupoeg ühtlasi ka pärisorja seisusest.

Teiseks piirasid Lääne-Euroopa sõjaliste kontseptsioonide mõjulepääsu Venemaal – kuigi see kõlab paradoksaalselt – Lääne-Euroopa sotsiaalsed ja poliitilised kontseptsioonid.

Venemaa noorema põlvkonna edumeelsed ohvitserid olid revolutsioonilises Euroopas peetud lahingutest kaasa toonud küll arusaama üldisel ajateenistusel ja suurearvulisel reservil põhineva armee vajalikkusest. Kuid koos värske sõjalise mõttega olid nad intellektuaalse pagasina ühes võtnud ka liberaalsed poliitilised vaated, mis seondusid kodanikuvabaduste ja konstitutsioonilise monarhiaga. Asjaolu, et need poliitilised vaated leidsid 1825. aasta detsembris väljundi riigipöördekatsetes, millega üritati takistada Nikolai I troonile asumist (valitses 1825–1855), võis oma rolli mängida ka sõjaliste kontseptsioonide üle peetavates aruteludes.¹⁷

Nikolai I püüdis säilitada sisepoliitilist *status quo* – tänapäevast terminoloogiat kasutades „tagada valitseva režiimi stabiilsust“ – ning osa sellest püüdlusest oli igasuguse dekabristide riigivastase mõju tasalülitamine.

¹⁵ Yury E. Fedorov, „Russia's Relations with the West“, teoses *Strategic Yearbook 2008–2009. Russia on Our Minds: Russian Security Policy and Northern Europe*, Swedish National Defence College, 2010, lk 19–20.

¹⁶ Peter Paret, „Napoleon ja sõjandusrevolutsioon“, teoses *Nüüdisaegse strateegia kujundajad Machiavellist tuumaajastuni*, Peter Paret (toim), Eesti Entsüklopeediakirjastus, 2009, 1. kd, lk 141.

¹⁷ Pintner, 2009, lk 421.

Dmitri Miljutin. Allikas. Vene kaitseministeerium.

Ning kolmandaks – ja peamiselt – eeldas üldisel ajateenistuskohustusel ja reservarmeel põhineva sõjalise kontseptsiooni juurutamine pärisorjussüsteemi põhimõtetel reformimist, mis omakorda oleks tähendanud ka Vene sotsiaalse ja majandusliku süsteemi ümberkorraldamist.

Reformide möödapääsmatus muutus päevselgeks alles pärast Venemaa lüüasaamist Krimmi sõjas (1853–1856) ning Nikolai I surma.

Krimmi sõja õppetunnid osutasid seigale, et alates 1815. aastast oli sõjaline tasakaal Euroopas muutunud ning eelistest, mida Venemaa oli kasutanud Peeter I ajast saadik, ei piisanud enam suurriigi staatuse püsivaks tagamiseks.¹⁸

Mahajäämus polnud seotud ainuüksi relvastuse ja tehnikaga, vaid oli sootuks põhimõttelisemat laadi. Euroopa suurriigid olid arendamas meetodeid mobiliseerimaks sõja korral kogu ühiskonda, samas kui Vene autokraatia tugines endiselt 18. sajandist pärinevale riigiteenistuse ja pärisorjuse süsteemile.

Saksamaal, Austrias ja Prantsusmaal oli tänu moodsate haldusvõtete, massihariduse ja raudteetranspordi kasutuselevõtule võimalik anda sõjaline väljaõpe suurele hulgale täiskasvanud meessoost elanikele ning saata nendest formeeritud reservüksused sõja korral lühikese etteteatamistähtajaga rindele.¹⁹

Selle lõhe ületamises seisnes Venemaa peamine strateegiline sõjaline väljakutse, millele vastamine polnud võimalik enne pärisorjuse kaotamist.

Kui pärisorjus 1861. aastal lõpuks kadus, avanes tee ka sõjaväereformile. Reformi läbiviimist juhtis teenekas Vene kindralstaabi ohvitser ja sõjandusteoreetik Dmitri Miljutin, sõjaminister aastatel 1861–1881.

150. aasta eest – 1862. aasta jaanuaris – esitas Miljutin imperaator Aleksander II ettekande (vene k tuntud kui „*Всеподданнейший доклад*“), milles visandas Vene relvajõudude kõikehõlmava reformikava põhialused.²⁰

¹⁸ Pintner, 2009, lk 425.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ 150 лет исполняется с начала военных реформ 1860-1870 гг., Vene kaitseministeeriumi pressiteade, 15.01.2012.

Miljutini reformiprogramm tugines kolmele sambale:²¹

- sõjaväe haldusstruktuuri täiustamine;
- üleminek lühiajalisele ajateenistusele, vähendades alalisväge ja suurendades reservväge;
- sõjalise hariduse taseme tõstmine eeskätt ohvitseride, aga ka reakoosseisu hulgas.

Reformitud süsteem kehtestas üldise, ühiskondlikust seisusest sõltumatu sõjaväekohustuse põhimõtte. Ajateenistuse kestus oli küll pöördvõrdelises suhtes haridustasemega: ilma igasuguse hariduseta talupojad teenisid kuus aastat (hiljem viis aastat), iga järgmise haridustaseme puhul lühendati nõutavat teenistusaega ning ülikooliharidusega kutsealused pidid ajateenistuses veetma vaid kuus kuud.²²

Miljutini reformide elluviimine võttis aega üle kümne aasta ning jõudis lõpule alles 1870ndate keskpaigas, enne 1877–78 toimunud Vene-Türgi sõda. Nende ümberkorralduste üheks tulemuseks oli ka Venemaa territooriumi sõjaväeringkondade süsteemi sisseviimine – nende ülesanne oli vastutada oma haldusalal üksuste väljaõppe ja lahingvalmiduse, reservväelaste arvestuse ning sõja korral reservüksuste formeerimise eest.

Nende reformide lõpuleviimisel oli Venemaal juurutatud üldisel ajateenistuskohustusel ning sõja korral mobilisatsiooni läbi formeeritavatel reservüksustel põhineva massiarmee kontseptsioon, mis jäi Venemaa ning hiljem Nõukogude Liidu relvajõudude aluseks läbi kahe maailma- ning ühe külma sõja.

²¹ Pintner, 2009, lk 426–427.

²² *Ibid.*

5.0 Vene Föderatsiooni julgeolekukäsitlus

Venemaa ametliku julgeolekukäsitluse vallas on armeereformi konteksti silmas pidades kaalukaimad kaks strateegiadokumendi: „Vene Föderatsiooni riiklik julgeolekustrateegia aastani 2020“²³ (edaspidi julgeolekustrateegia või strateegia) ning „Vene Föderatsiooni sõjaline doktriin“²⁴ (edaspidi sõjaline doktriin).

5.1 Julgeolekustrateegia

Julgeolekustrateegia uue redaktsiooni väljatöötamine algas 2004. aastal, jäi seejärel aastateks toppama ning sai uue hingamise 2008. aasta juunis pärast presidendi asjakohast suunist ning Nikolai Patruševi määramist julgeolekunõukogu uueks sekretäriks sama aasta mais.^{25 26} Erinevalt oma eelkäijatest esindab 2009. aasta kevadel kinnitatud julgeolekustrateegia versioon julgeoleku nn avarat või kõikehõlmavat käsitlust: julgeolekuga seonduvat ei vaadelda enam kitsalt sõjalisest perspektiivist; valdav osa dokumendi mahust on pühendatud majanduse, sotsiaalsfääri, kultuuri jms valdkondadega seonduvale.

Dokumendi autorkond määratleb julgeolekustrateegia positsiooni ja rolli kui „sise- ja välispoliitika ametlikult tunnustatud strateegiliste prioriteetide, eesmärkide ja vahendite süsteemi“ – tegemist on nn katusdokumendiga, milles sätestatud lähtuvalt kujundatakse (vähemalt teoreetiliselt) Vene Föderatsiooni ülejäänud, konkreetsemad ja valdkondlikud strateegiadokumendid.²⁷

Minevik ja tulevik. Lähtekohana Vene julgeolekukäsitluse avamisel sedastab strateegia, et Venemaa on suutnud üle saada 20. sajandi lõpu (1990ndad aastad – president Boris Jeltsini võimuperiood) süsteemse sotsiaalmajandusliku kriisi tagajärgedest: peatatud on Vene kodanike elatusaseme langemine; on suudetud vastu seista natsionalismi, separatismi ja rahvusvahelise terrorismi survele; on ära hoitud konstitutsioonilise korra diskrediteerimine ning säilitatud Venemaa suveräänsus ja territoriaalne terviklikkus; ning lõpuks – on taastatud võimalused tõstmaks Venemaa konkurentsivõimet rahvusvaheliste suhete „võtmesubjektina“. „Taassündi

²³ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*, kinnitatud presidendi ukaasiga 12.05.2009, kättesaadav Vene julgeolekunõukogu veebilehel: <http://www.scrf.gov.ru/documents/1/99.html>. Strateegia analüütilistest käsitlustest vt nt Keir Giles, „Russia's National Security Strategy to 2020. Review by Keir Giles“, NATO Defence College, juuni 2009.

²⁴ *Военная доктрина Российской Федерации*, kinnitatud presidendi ukaasiga 05.02.2010, kättesaadav Vene julgeolekunõukogu veebilehel: <http://www.scrf.gov.ru/documents/18/33.html>. Sõjalise doktriini analüütilistest käsitlustest vt nt Keir Giles, „The Military Doctrine of the Russian Federation 2010. Research Review“, NATO Defence College, veebruar 2010.

²⁵ Patrušev on elukutseline julgeolekuohvitser, kelle karjäär on kulgenud valdavalt KGB/FSB ridades. Aastatel 1999–2008 juhtis Patrušev peadirektorina Vene Föderaalset Julgeolekuteenistust (FSB), võttes peadirektori ameti üle peaministriks määratud Vladimir Putinilt. Kuulub Putini lähiringi. Armeekindral reservis.

²⁶ Giles, 2009.

²⁷ Julgeolekustrateegia, lõige 3.

elavad läbi põlised/igiomased (*ускожно*) venelikud ideaalid, [venelik] vaimsus, väärikas suhtumine ajaloolisesse mälusse.“

Praeguseks on julgeolekustrateegia kohaselt loodud piisavad eeldused kujundamaks Vene Föderatsioon üheks juhtivatest suurriikidest/jõududest (*держава*) rahvusvahelises maailmapoliitikas. Vene riiklik strateegiline prioriteet on muuta Vene Föderatsioon globaalseks „suurjõuks, kelle tegevus on suunatud strateegilise stabiilsuse ja vastastikku kasulike partnerlussuhete säilitamisele mitmepooluselise maailma tingimustes.“

Julgeolekukeskkond ja –tegurid. Julgeolekustrateegia kohaselt on globaliseerumisprotsesside tulemusena praeguseks maailmas suurenenud erinevused riikide arengu- ja heaolutasemes, mis omakorda on põhjustanud riikidevaheliste vastuolude teravnemist. Uute majanduslike ja poliitiliste võimukeskuste esilekerkimine on kaasa toonud ka kvalitatiivselt teisenenud geopoliitilise olukorra, mida iseloomustab suundumus lahendada probleeme ja reageerida kriisidele ühe või teise regionaalse riikide grupi koostöös ilma „regioonideüleste“ jõudude osaluseta. „Väärtused ja arengumudelid on muutunud globaalse konkurentsivõitluse objektiks.“ Kliimamuutused, demograafilised probleemid, illegaalsed migratsioonivood jms kujutavad enesest üha kasvavat probleemi, rahvusvahelise poliitika tähelepanu koondub aga üha enam energiaressursside valdamisele, seisab strateegias. „Konkurentsivõitluses loodusressursside pärast pole välistatud tekkinud probleemide lahendamine sõjalise jõuga – selle tulemusena võib saada rikutud väljakujunenud jõudude tasakaal Vene Föderatsiooni ja tema liitlaste piiride läheduses.“

Bipolaarse vastasseisu asendumine maailmapoliitikas „mitmevektorilise välispoliitika põhimõtetega“ on seejuures laiendanud Vene Föderatsiooni võimalusi kasvatada oma mõju maailmapoliitika areenil – seda ühtlasi tänu Venemaa käsutuses olevale „ressursipotentsiaalile“ ning oskusele seda „pragmaatilisel“ kasutada.

Praegu eksisteeriva julgeolekuarhitektuuri orienteeritus „ainult Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioonile, seda eriti euroatlantilises ruumis“, ei ole tegelikkusega enam kooskõlas ning kujutab enesest üha kasvavat ohtu rahvusvahelisele julgeolekule. Seejuures avaldab võimalik USA raketikaitsekiibi elementide paigutamine Euroopasse olulist negatiivset mõju globaalse ja regionaalse julgeoleku väljavaadetele.

Samal ajal mõjutab Venemaa julgeolekuhuve negatiivselt ühepoolse sõjalise jõu kasutamise muutumine rahvusvaheliste suhete normiks. Rahvusvahelise stabiilse julgeolekukeskkonna keskse elemendina näeb Venemaa ÜROd ja ÜRO Julgeolekunõukogu.

Suhete arendamine SRÜ liikmesriikidega, samuti SRÜ-sisese integratsiooni ja koordineerimise süvendamine on Venemaa välispoliitika prioriteet. Kollektiivse Julgeoleku Lepingu Organisatsiooni (KJLO) näeb Venemaa strateegia kohaselt peamise riikidevahelise instrumendina lahendamaks regionaalseid väljakutseid ning vastamaks sõjalis-poliitilistele ja sõjalis-strateegilistele ohtudele (*угроза*).

Šanghai Koostööorganisatsiooni olulisust rõhutatakse sedastusega, mille kohaselt selle formaadi poliitilise potentsiaali tugevdamisel on Venemaale „eriline tähtsus“.

Euroopa Liidu osas märgib dokument aga, et Venemaa „pooldab igakülgset koostöömehhanismide tugevdamist“ euroliiduga.

Venemaa ja NATO suhetes jääb strateegia kohaselt määravaks faktoriks asjaolu, et Venemaale on vastuvõetamatud alliansi „sõjalise infrastruktuuri laiendamine“ Vene piiride äärde ning „katsed anda talle [NATOle] rahvusvahelise õiguse normidega vastuollu minnes globaalseid funktsioone.“

Venemaa on küll valmis arendama NATOga kahepoolseid suhteid, kuid nende suhete iseloom ja sügavus sõltuvad üheselt alliansi valmisolekust arvestada oma sõjalis-poliitilises planeerimises „Venemaa seaduslike huvidega“.

Sõjaline julgeolek. Sõjalisele kaitsele on strateegia 112 lõikest pühendatud kokku üheksa, reeglina üsna üldsõnaliselt formuleeritud lõiget. Sõjalise kaitse vallas märgitakse peamise keskpika perspektiivi eesmärgina Vene relvajõudude üleviimist uuele struktuurile (vene k. *новый облик*) ning seoses sellega alalises lahingvalmiduses üksuste osakaalu tõstmist, operatiivplaneerimise ja lahingulise väljaõppe taseme tõstmist ning ühendoperatsioonide kontseptsiooni juurutamist. Seejuures rõhutatakse eraldi vajadust säilitada strateegiliste tuumajõudude lahingpotentsiaal.

Sõjaliste ohtudena (*угроза*) määratletakse rea „juhtivate välisriikide“ poliitika, mille eesmärgiks on sõjalise domineeriva ülekaalu saavutamine – eelkõige strateegiliste tuumajõudude osas –, arendades täppisrelvastust ja teisi kõrgtehnoloogilisi relvasüsteeme; töötades välja strateegilist tavarelvastust; rajades ühepoolses korras globaalset raketitõrjesüsteemi ning militariseerides kosmost.

5.2 Sõjaline doktriin

Sarnaselt julgeolekustrateegiale venis ka Vene sõjalise doktriini uue redaktsiooni väljatöötamine aastaid. Doktriini eelmine versioon pärineb aastast 2000, suunis dokumendi uue redaktsiooni väljatöötamiseks anti Vene julgeolekunõukogule väidetavalt 2005. aastal.²⁸ Pärast aastaid kestnud teateid dokumendi peatsest valmimisest kinnitas president Dmitri Medvedev Vene Föderatsiooni uue sõjalise doktriini 5. veebruaril 2010. aastal. Samal ajal kinnitas president Medvedev ka „Riikliku tuumaheidutuspoliitika alused aastani 2020“²⁹, mille sisu pole avalikult kättesaadav.

Terminoloogiline raamistik. Sõjalises doktriinis defineeritakse järgmised olulisemad mõisted.

- Sõjaline risk (*военная опасность*) – siseriiklik olukord või riikidevaheliste suhete formatsioon, mis võib teatud tingimustel viia sõjalise ohu tekkimiseni.
- Sõjaline oht (*военная угроза*) – siseriiklik olukord või riikidevaheliste suhete formatsioon, millega kaasneb reaalne võimalus relvastatud konflikti puhkemiseks osapoolte vahel (riigid, riikide grupid, separatistlikud ja terroristlikud organisatsioonid).
- Sõjaline konflikt (*военный конфликт*) – riikidevaheliste või riigisiseste lahkkelide lahendamine, kasutades sõjalist jõudu.

²⁸ Giles, 2010.

²⁹ *Утверждена Военная доктрина Российской Федерации*, 05.02.2010, kättesaadav Vene presidendi veebilehel: <http://www.kremlin.ru/news/6799>.

- Relvastatud konflikt (вооруженный конфликт) – piiratud ulatusega relvastatud kokkupõrge kas riikide vahel või ühe riigi territooriumil (siseriiklik relvastatud konflikt).
- Lokaalne sõda (локальная война) – sõda kahe või enama riigi vahel, mille puhul vaenupoolte sõjalis-poliitilised eesmärgid on piiratud ulatusega ja sõjategevus ei välju sõdivate poolte riigipiiridest.
- Regionaalne sõda (региональная война) – ühe geograafilise regiooni kahe või enama riigi vaheline sõda, millesse on kaasatud sõdivate osapoolte rahvuslikud väed või ka rahvusvaheliste koalitsioonide väed.
Kasutatakse nii tavarelvastust kui ka tuumarelvastust. Sõjategevus toimub kogu geograafilise regiooni ulatuses, kaasa arvatud mered, veekogud ja õhuruum. Vaenupooled taotleavad tähtsate sõjalis-poliitiliste eesmärkide täitumist.
- Laiaulatuslik sõda (крупномасштабная война) – sõda, mille puhul on vaenupoolteks kas riikide koalitsioonid või maailma võimsaimad riigid. Vaenupoolte sõjalis-poliitilised eesmärgid on neile erakordse tähtsusega. Laiaulatuslik sõda võib tekkida relvastatud konflikti või lokaalse/regionaalse sõja eskaleerumise tagajärjel. Laiaulatuslikku sõtta kaasatud riigid on sunnitud sõjategevuse käigus mobiliseerima kõik nende käsutuses olevad materiaalsed ressursid ning kogu hingejõu („*потребует мобилизации всех ... духовных сил*“).³⁰

Sõjaliste konfliktide iseloom. Doktriini kohaselt iseloomustavad tänapäevasi sõjalisi konflikte nende tekkimise ootamatus ning kiire kulg; lahingutegevuse alustamiseks vajaliku ettevalmistusaja lühenemine; oma mõjult tuumarelvadega võrreldavate uute tavarelvastuste massiline kasutamine; vägede kõrge mobiilsus ja sõjaliste operatsioonide kõrge operatsioonitempo ning võrgupõhiste juhtimis- ja infosüsteemide kasutamine lahingutegevuse juhtimiseks; täppisrelvastuse kasvav osakaal; elektromagneetiliste-, laser- ja infrapunarelvade kasutamine koos mehitamata lennuvahendite kasutamisega; lahinguruumi laienemine õhu-kosmoseruumi ja õhu-kosmoseruumist lähtuvad tavarelvade löögid. Korduvalt rõhutatakse doktriinis sõjaliste konfliktidega kaasneva nn infosõja kasvavat rolli, osundades, et infosõja operatsioonide õigeaegne teostamine võimaldab saavutada poliitilisi eesmärgi ka ilma sõjalist jõudu kasutamata ning tagada sõjalise jõu kasutamise korral rahvusvahelise kogukonna soodne suhtumine.

Doktriini kohaselt jääb tuumarelv oluliseks heidutusvahendiks, mis aitab ära hoida nii tuumarelva kasutamisel põhinevaid konflikte kui ka konventsionaalseid sõjalisi konflikte (laiaulatuslik sõda ja regionaalne sõda).

Doktriinis ei pöörata tänapäevaseid sõjalisi konflikte iseloomustades tähelepanu asümmeetrilistele konfliktidele või ebakonventsionaalse sõjategevuse laiemale levikule.

³⁰ Sõjaline doktriin, punkt 6, lõige z (з).

Sõjalised riskid ja ohud. Peamiste välismaalt lähtuvate sõjaliste riskide loetelus mainib doktriin esimesena püüdeid anda NATO väestruktuuridele globaalseid ülesandeid, NATO liikmesriikide poolt sõjalise infrastruktuuri rajamist Venemaa piiride lähedusse ning katseid nihutada NATO sõjalist infrastruktuuri Venemaa piirideni alliansi laienemise kaudu.

Loetelus järgnevad katsed destabiliseerida olukorda riikides ja piirkondades (täpsustamata, millistes nimelt) ning õõnestada strateegilist stabiilsust, välisriikide (või riikide grupi) väekontingentide paigutamine Vene Föderatsiooni või Venemaa liitlaste piiride lähedusse, samuti selliste väekontingentide tugevdamine. Sõjaliseks riskiks liigitatakse ka territoriaalsed pretensioonid Venemaale või tema liitlastele ning Vene Föderatsiooni või tema liitlaste siseasjadesse sekkumine.

Eraldi märgitakse sõjalise riskina ära olemasolevat tuumatasakaalu muutvate strateegiliste raketikaitseüsteemide loomine ja positsioonidele paigutamine.

Kokku 11 välispäritolu sõjalise riski hulgas on Lääne käsitluses uute julgeolekuriskide alla liigituvaid teemasid mainitud kahel korral: loetelus kuuendale kohale on paigutatud massihävitusrelvade ja raketitehnoloogia levik ning tuumarelva levik, kümnendana mainitakse rahvusvahelist terrorismi.

Eraldi lühikese alapeatüki (kolm punkti) moodustab loetelu siseriiklikest sõjalistes riskidest.

Sõjaliste ohtude loetelu koosneb viiest punktist, millest esimesena tuuakse ära sõjalis-poliitilise olukorra järsk teravnemine ning eelduste teke sõjalise jõu kasutamiseks.

Teise punktina nimetab doktriin Vene riigi- ja sõjalise juhtimise süsteemide töö häirimist ning Vene strateegiliste tuumajõudude ja strateegilise eelhoiatussüsteemi toimimise häirimist. Edaspidi leiavad mainimist sõjalise jõu provokatiivne demonstratsioon õppuste käigus Venemaa või tema liitlaste piiride läheduses, samuti Venemaa või tema liitlaste territooriumil tegutsemiseks mõeldud ebaseaduslike relvaformeeringute loomine ja väljaõpetamine ning riikide või riikide gruppide relvajõudude aktiveerumine, sõjalise juhtimise üleviimine sõjaolukorrale ja täieliku või osalise mobilisatsiooni teostamine.

Relvajõudude kasutamine. Venemaa loeb õiguspäraseks relvajõudude kasutamise Venemaa või tema liitlaste vastu suunatud agressiooni tagasilöömiseks; rahutagamisoperatsioonides või rahule sundimise operatsioonides ÜRO Julgeolekunõukogu või teiste kollektiivsete julgeolekuorganisatsioonide otsuse alusel; välismaal viibivate Vene kodanike õiguste kaitse tagamiseks.

Doktriini kohasel käsitleb Venemaa relvastatud kallaletungi või ükskõik millist sõjalise jõu kasutamist Liitriigi (Venemaa ja Valgevene) osalise suhtes agressiooniaktina ning võtab kasutusele „vastavad meetmed“.

Relvastatud kallaletungi KJLO liikmesriigile käsitletakse agressioonina kõigi KJLO riikide suhtes ning sellele vastatakse KJLO raames kokku lepitud meetmetega.

Venemaa või teiste KJLO liikmete suhtes tuumarelva või teiste massihävitusrelvade kasutamise korral jätab Venemaa doktriini kohaselt enesele õiguse tuumarelva kasutamiseks. Samuti on tuumarelva kasutamine õigustatud juhul, kui tavarelvastuse kasutamisega Venemaa vastu suunatud agressiooni käigus on ohtu sattunud Vene Föderatsiooni riiklik eksistents.

5.3 Avaldused, seisukohavõtted, õppused.

Vene strateegiadokumentide, kõrgema sõjalis-poliitilise juhtkonna avalike arvamusalalduste ning sõjalise jõu kasutamiseks tehtavate ettevalmistuste vahel esineb märkimisväärseid ühtelangevusi.

- Üldine julgeolekukäsitlus

2006. aasta alguses *The Wall Street Journalis* avaldatud aramusartiklis kirjutab toonane Vene kaitseminister ja peaministri asetäitja Sergei Ivanov, et Venemaa kõige olulisem mure on olukord „mõningates SRÜ riikides ... ja nendega piirnevates regioonides“, lisades, et Venemaa ja tema relvajõud peavad olema valmis vastu astuma „poliitilisele või sõjalis-poliitilisele konfliktile või protsessile, mis võib potentsiaalselt kujutada otsest ohtu Venemaa julgeolekule või muuta geopoliitilist olukorda Vene strateegiliste huvide piirkonnas“.³¹

2007. aastal veebruaris pidas president Vladimir Putin Müncheni julgeolekukonverentsil konfrontatsioonilise kõne, teatades, et unipolaarne maailmakord on „vastuvõetamatu“, süüdistades USA-d sõjalise jõu „hüperkasutamises“ ning nimetades NATO laiendamist Venemaa piirideni tõsiseks provokatsiooniks, mis „ei paranda“ julgeolekusituatsiooni Euroopas.³²

Neli päeva pärast NATO 2008. aasta tippkohtumist Bukarestis (toimus 2.–4. aprillil 2008) teatas Vene välisminister Sergei Lavrov, et Venemaa teeb „kõik [endast oleneva], et takistada Gruusia ja Ukraina vastuvõtmist NATOsse“. Veidi hiljem teatasid Vene välisministeeriumi allikad ajakirjandusele, et „kõige tõsisemaks meetmeks on otsene sõjaline kohalolek“.³³

Pärast Gruusia sõda Evianis 2008. aasta oktoobris peetud ettekandes kordas Vene president Dmitri Medvedev taas, et NATO „sõjalise infrastruktuuri“ nihutamine Venemaa piirideni loob Euroopas uusi eraldusjooni ning on „ainult loomulik, et me käsitleme seda meie vastu suunatud tegevusena“.³⁴

2011. aasta novembris nentis Vene relvajõudude ühendatud strateegilist väejuhatust „Lõuna“ külastanud Medvedev Vladikavkazis peetud kõnes, et 2008. aastal Gruusia vastu peetud sõjakäik oli mõeldud NATO laiendamise peatamiseks. „Kui me oleksime 2008. aastal väärtanud, oleks geopoliitiline olukord täna teine ning rida riike, keda üritati vägisi allianssi tirida, oleksid praegu NATO liikmed. ... Ja mõningatele meie partneritele, kaasa arvatud Põhja-

³¹ Sergei Ivanov, „Russia Must Be Strong“, *The Wall Street Journal*, 11.01.2006; Igor Torbakov, „Ivanov Restates Kremlin's Monroe Doctrine“, *Eurasia Daily Monitor*, Jamestown Foundation, 13.01.2006.

³² „Transcript. Putin's Prepared Remarks at 43rd Munich Conference on Security Policy“, *The Washington Post*, 12.02.2007.

³³ Марина Перевозкина, „Москва отвечает НАТО Абхазией. Путин готов подписать указ по непризнанным республикам“, *Независимая газета*, 14.04.2010.

³⁴ Fedorov, 2010, lk. 6–7.

Atlandi allianss, oli see signaaliks, et enne alliansi laienemist tuleks kõigepealt mõelda geopoliitilisele stabiilsusele. Need on minu arvates peamised 2008. aasta sündmuste õppetunnid.³⁵

Nimekas Vene poliitikaanalüütik Dmitri Trenin on iseloomustanud Kremli Lääne-suunalise välispoliitika põhialuseid viimastel aastatel kui „nelja ei“ (*four no's*) lähenemist: „ei“ NATO laienemisele SRÜ riikidesse, „ei“ Ameerika sõjaväebaasidele SRÜ riikides, „ei“ Vene-vastaselt meelestatud režiimide toetamisele SRÜ riikides ning „ei“ raketitõrjesüsteemi elementide paigutamisele Vene piiride lähistele.³⁶

• Sõjalised riskid ja ohud

Konkreetselt Venemaad ähvardavate sõjaliste riskide iseloomust rääkides lausus Vene maaväe staabiülem kindralleitnant Sergei Skokov 2009. aasta septembris, et Vene relvajõududel tuleb silmitsi seista võimalike sõjaliste ohtudega kolmel strateegilisel suunal: lääne-, lõuna- ning idasuunal.³⁷ Igal strateegilisel suunal tuleb Vene relvajõududel Skokovi hinnangul arvestada iseloomult erineva võimaliku vastasega. Läänes iseloomustab Vene relvajõudude võimalikku vastast kõrgtehnoloogiline ja võrgupõhine sõjapidamine ning püüd rajada lahingulist edu üleolekule olukorrateadlikkuse vallas. Lõunas on vastasteks mässulised ja terroristlikud rühmitused ning idas massilise üleolekule tuginev konventsionaalne sõjaline vastane.³⁸ 2011. aasta novembris Vene Ühiskondliku Koja istungil esinedes nentis kindralstaabi ülem armeekindral Nikolai Makarov, et pärast Nõukogude Liidu lagunemist on lokaalsete relvakonfliktide tekke oht Venemaa piiride lähistel kasvanud.³⁹ Sellised konfliktid võivad Makarovi sõnutsi teatud tingimustel eskaleeruda laiaulatuslikeks sõdadeks ühes tuumarelva kasutamisega.

Väidetavalt Makarovi esitluselt pärineval ning ajakirjanduses avaldatud slaidil oli ohuna (*угроза*) Venemaa sõjalisele julgeolekule esimesena mainitud Lääne püüdlused kindlustada enda energiajulgeolek Venemaa poliitiliste ja majanduslike huvide kahjustamise arvel. Teisele kohale on paigutatud katsed rikkuda strateegilist stabiilsust (raketitõrjesüsteemide arendamise abil) ning kolmandale USA jätkuv poliitiline ja sõjaline domineerimine maailmapoliitikas.⁴⁰ Läänesuunal on kindrali ettekande kohaselt kõige tõenäolisemaks relvakonfliktide tekkepõhjuseks Balti riikide ja Gruusia Vene-vastane poliitika, mis võib kaasa tuua kriisi NATO-Vene suhetes. Ohtudena Vene sõjalisele julgeolekule mainitakse ka Balti riikide territoriaalseid pretensioone Venemaale. Ettekandes leidsid meedia allikail relvakonfliktide võimalike põhjustena mainimist veel Põhja-Korea või Iraani tuumaprogrammist ajendatud konfliktid, konkurents Arktikas leiduvate maavarade pärast ning „värviliste revolutsioonide tehnoloogia“ kasutamine kas Venemaa või tema liitlasriikide režiimide kukutamiseks.

³⁵ Brian Whitmore, „*Medvedev Gets Caught Telling The Truth*“, kättesaadav Radio Free Europe/Radio Liberty veebilehel: http://www.rferl.org/content/medvedev_gets_caught_telling_the_truth/24399004.html, vaadatud 26.11.2011.

³⁶ Fedorov, 2009, lk 7.

³⁷ Roger McDermott, „*Zapad 2009 Rehearses Countering a NATO Attack on Belarus*“, *Eurasia Daily Monitor*, Jamestown Foundation, 30.09.2010.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ Иван Сафронов, „*Генштаб готовится к войне*“, *Коммерсантъ*, 18.11.2011.

⁴⁰ *Ibid.*

Vene Föderatsiooni kindralstaabi käsitus sõjalistest ohtudest - slaid kindralstaabi ülema armeekindral Nikolai Makarovi брифингуст Вене үйхискондликule palatile 17. novembril 2011. Allikas: ajaleht Kommersant.

• Tuumarelvade kasutamine

Enne uue Vene sõjalise doktriini heakskiitmist 2010. aasta veebruaris kommenteeris 2009. aasta oktoobris valmiva dokumendi sisu Vene julgeolekunõukogu sekretär Nikolai Patrušev, lausudes, et uus sõjaline doktriin muudab ka tuumarelvade kasutamise reegleid. Patruševi sõnade kohaselt jätab valmiv doktriin Venemaale õiguse kasutada tuumarelvi tavarelvadega teostatud kallaletungi tõrjumiseks nii laiaulatusliku, regionaalse kui ka lokaalse konflikti korral.⁴¹ „Kui massihävitusrelvad on olemas, siis peab olema valmis ka nende [tegelikuks] kasutamiseks,“ ütles Patrušev. Nagu märgitud, ei leidu sõjalises doktriinis üksikasjalikumaid viiteid tuumarelvade kasutamise tingimustele. Küll aga on vähemalt kahe suure operatiivstrateegilise õppuse käigus lisaks tavarelvastusele harjutatud väidetavalt ka taktikaliste tuumarelvade kasutamist.

⁴¹ Roger McDermott, „Patrushev Signals a Shift in Russian Nuclear Doctrine“, Eurasia Daily Monitor, Jamestown Foundation, 27.10.2009.

2009. aastal toimunud õppused Zapad-2009 ja Ladoga-2009 viidi läbi Venemaa Euroopa-osas (Kaliningradi erikaitsepiirkond, Leningradi ja Moskva sõjaväeringkonnad, lisaks Valgevene territoorium) ning hõlmasid võimalikku reageerimist strateegilisest läänesuunast lähtuvatele ohtudele.⁴²

Õppuste käigus anti taktikalise tuumarelvaga tinglik löök Varssavile.⁴³ Lisaks korraldati kaks päeva pärast õppuste Zapad-2009/Ladoga-2009 algust mastaapne õppus Vene strateegilistes raketivägedes. Selle käigus harjutati toimimist olukorras, kus Venemaa osaleb nii tavarelvastust kui ka tuumarelvi hõlmavas sõjategevuses.⁴⁴

2010. aastal toimusid Venemaa Kaug-Ida-osas, Hiina ja Jaapaniga piirneval territooriumil operatiivstrateegilised õppused Vostok-2010. Õppuste stsenaariumi järgi tuli tagasi lüüa tavarelvastust kasutava mehhaniseeritud vaenlase massiline väekontingent, oma taganemise katmiseks õhkasi Vene väed tingliku taktikalise tuumalaengu (nn tuumamiin) vaenlase pealöögi suunale jääval alal.⁴⁵

Taktikaliste tuumarelvade kasutamisele reageerimist on lähiminevikus harjutatud ka vähemalt ühe Vene mereväe suurõppuse käigus.

2010. aasta mais India ookeanil toimunud mereväeõppuse käigus treenisid raske raketiristleja „Pjotr Veliki“ (Ušakov-klassi tuumakütusel töötav alus) ning ristleja „Moskva“ (Slava-klass) meeskonnad tegevust tingliku vastase poolt aluste pihta antud taktikalise tuumalöögi korral.⁴⁶ Sellest saab järeldada, et Vene relvajõud käsitlevad taktikalist tuumarelva mitte nn poliitilise ja/või hüpooteetilise relvaliigina, vaid reaalseks ja tegelikuks kasutamiseks mõeldud sõjalise instrumendina – seda nii Vene relvajõudude endi kui ka nende võimalike vastaste poolt, k.a konventsionaalse konflikti eskaleerumise tingimustes.

⁴² Виктор Михайлов, „Многозначительный сценарий 'Запад-2009'“, *Независимая военное обозрение*, 04.09.2009 ; „NATO and Russia: War Games“, *The Economist*, 29.10.2009; „В Армии: Маневры размахом 1,5 тысячи километров на 300 километров“, *Независимая военное обозрение*, 31.08.2009.

⁴³ „Why the States of the Baltic Are Wrong to Feel Blue“, *EuropeanVoice.com*, 16.09.2010.

⁴⁴ Kaarel Kaas, „Sõnad ja teras“, *Postimees*, 19.09.2009.

⁴⁵ Александр Храмынин, „Неадекватный 'Восток'“, *Независимая военное обозрение*, 23.07.2009.

⁴⁶ James Bosbotinis, „The Russian Federation Navy: An Assessment of Its Strategic Setting, Doctrine and Prospects“, Research and Assessment Branch, Defence Academy of the United Kingdom, september 2010, lk 15–16.

6.0 2008. aasta armeereform

Ametlikult 2008. aasta sügisel alanud Vene armeereform kujutab enesest mastaapset ja kõikehõlmavat Vene Föderatsiooni relvajõudude ümberkorraldamist – suurimat omataolist pärast Nõukogude Liidu lagunemist. Reformikava keskmes on juhtimis- ja käsuaehela restruktureerimine, relvajõudude personali kärpimine ja personalistruktuuri ümberkujundamine, maaväe struktuuri muutmine ning väeosade ja sõjaväebaaside arvukuse vähendamine, samuti militaarharidussüsteemi ümberkujundamine, tagala ja teenindusfunktsiooni osaline üleandmine erasektorile jms (algsetest reformieesmärkidest täieliku ülevaate saamiseks vt lisa nr1). Reformi üldiseks eesmärgiks on tõsta Vene relvajõudude lahinguvõimet, mobiilsust ja varustatust tagamaks nende suutlikkus pidada edukalt ja minimaalse eelhoiatusajaga lokaalseid ning regionaalseid sõdu endise Nõukogude Liidu territooriumil Teisese eesmärgina võib käsitleda püüdlust luua käesoleva kümnendi lõpuks piiratud suutlikkus sõjalise jõu siirdamiseks globaalsel tasandil (peaasjalikult mere- ja õhuväeüksuste kujul). Kõige olulisem ja fundamentaalsem muudatus on aga selja keeramine suurearvulisele reservväelaste mobilisatsioonile tugineva sõja-aja massiarmee kontseptsioonile. See kontseptsioon on olnud Vene ja hiljem Nõukogude Liidu relvajõudude vundament alates Dmitri Miljutini reformidest 19. sajandi viimasel veerandil, püüdes oma alusprintsipiides suuresti muutumatuna läbi kahe maailmasõja ning Külma sõja. Kui 2008. aastal ametlikult algatatud reform suudetakse edukalt lõpule viia ning kujundada Vene relvajõud ümber alalisväe põhimõtetest lähtudes, tähendaks see suurimat murrangut Vene riigikaitstes viimase 150 aasta vältel.⁴⁷

6.1 Serdjukov, Augustisõda ja reform

2008. aasta 14. oktoobril avalikustas Vene kaitseminister Anatoli Serdjukov Vene relvajõudude kõikehõlmava reformiplaani. Serdjukovi isikust tulenevalt on seda kaitseministeeriumi kolleegiumi istungil esitletud ümberkorralduste kava Vene ja Lääne meedias tihtilugu nimetatud „Serdjukovi armeereformiks“. Kuigi oma lihtsuses ja löövuses küll imposantne, ei ole hüüdnimi tõega siiski üks-üheses vastavuses.

2007. aasta veebruaris finantsinspektsiooni juhust kaitseministriks edutatud Serdjukov on küll relvajõudude reformi elluviija, kuid mitte nende reformide initsiaator või vaimne autor. Tsivilistist Serdjukov, kellel puudusid varasemad kokkupuuted ja sidemed kaitseringkondadega, määrati Vene kõrgeima poliitilise juhtkonna poolt kaitseministriks selge ja konkreetse ülesandega suruda läbi radikaalne reformiplaan.⁴⁸

⁴⁷ Алексей Арбатов & Владимир Дворкин, „Новая военная реформа России“, *Working papers*, Carnegie Moscow Center, Moskva, juuni 2011, lk 7, kättesaadav veebilehel:

<http://www.carnegie.ru/publications/?fa=44372>, vaadatud 30.06.2011; Руслан Пухов, „Предисловие“, kogumikus *Новая армия России*, Михаил Барабанов (toim), Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moskva, jaanuar 2011, lk 5–10.

⁴⁸ Пухов, 2011.

Reformikava ametlikule avalikustamisele eelnesid ka ulatuslikud „puhastused“ kaitseministeeriumi ja Vene kindralstaabi tippjuhtkonnas, mille üheks märkimisväärsimaks hetkeks oli kindralstaabi ülema armeekindral Juri Balujevski (kindralstaabi ülem 2004–2008) ametist vabastamine juunis 2008.

Balujevski asemel kindralstaabi ülemaks määratud armeekindral Nikolai Makarov asus Moskva „keskparaati“ tööle 2007. aasta aprillis, kui senine Siberi sõjaväeringkonna ülem edutati relvajõudude relvastusülemaks ning asekaitseministriks.⁴⁹ 2002. aasta detsembrist 2007. aasta aprillini Siberi sõjaväeringkonda juhtinud Makarovi varasem karjäär oli valdavalt kulgenud väljaspool Moskvat perifeersetes piirkondades (erandiks teenistus Moskva sõjaväeringkonna staabiülemana vahemikus september 1999 kuni detsember 2002), samuti polnud ta enne Siberi sõjaväeringkonna juhi kohalt lahkumist päevagi töötanud ei kindralstaabis ega mõne väeliigi staabis.⁵⁰

Pärast reformiplaanide avalikustamist põhjendas Vene kõrgem sõjalis-poliitiline juhtkond muudatuste vajadust 2008. aasta augustis Vene-Gruusia viiepäevase sõja käigus ilmsiks tulnud Vene relvajõudude mahajäämusega. Tegelikult valmisid esialgsed reformiplaanid kindralstaabi ja kaitseministeeriumi koostöös väidetavalt juba 2007. aasta detsembris, kuid neid ei esitatud valitsusele ja presidendile kinnitamiseks ega tutvustatud ka laiemale avalikkusele.⁵¹ Nende kavade kohaselt tuli relvajõududes likvideerida diviisipõhine struktuur ning suuremad väekoondised (armeed), minna üle ühtlustatud koosseisuga brigadidel põhinevale väestruktuurile ning muuta suurem osa relvajõududest alalises lahingvalmiduses olevaks väeks.⁵²

Sõjaväereformi aluspõhimõtete väljatöötamise täpne kulg, konkreetsed lähtealused ja eeldused, autorid ning reformi selgepiirilised sõjalised eesmärgid on dokumentide tasandil aga praeguseni varjatuks jäänud – seda nii Vene kui ka Lääne avalikkuse eest.⁵³

Reformi kui sellise lahtisidumine kaitseminister Serdjukovi isikust ning 2008. aasta Augustisõjast on aga oluline mõistmaks käimasolevate ümberkorralduste konteksti: tegemist on Venemaa kõrgeima poliitilise juhtkonna algatatud ning toetatud strateegilise projektiga, mille vundamendiks on valitseva eliidi pikema perioodi vältel väljakujunenud arusaamad ajaloost ning rahvusvahelisest julgeolekukeskkonnast, Venemaa praegusest ja soovitatavast tulevast positsioonist rahvusvahelises poliitikas ning selle positsiooni saavutamiseks ja hoidmiseks vajalikest vahenditest. Kõike eelpoolmainitud silmas pidades on Vene armeereformist rääkides kaitseminister Serdjukovil eelkõige instrumentaalne ning Augustisõjal legitimeeriv roll. Tsiteerides Vene militaaranalüütikuid, on tegemist „Putini reformiga“.⁵⁴

⁴⁹ Nikolai Makarovi ametlik biograafia, kättesaadav Vene kaitseministeeriumi veebilehel: http://structure.mil.ru/management/info.htm?id=10330298@SD_Employee, vaadatud 23.06.2011.

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ Алексей Гайдай, „Реформирование Сухопутных войск Российской Федерации“, kogumikus *Новая армия России*, Михаил Барабанов (toim), Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moskva, jaanuar 2011, lk 22–23.

⁵² *Ibid.*

⁵³ Арбатов & Дворкин, 2011, lk 7.

⁵⁴ Autori intervjuu Pavel Felgenhaueriga Moskvast, september 2009.

Serdjukovi juhtimisel teostatud reformikavade kõikehõlmavus on Vene uuemas ajaloos pretseedenditu – nagu ka asjaolu, et oluline osa nendest kavadest on 2012. aasta alguseks õnnestunud ühes või teises vormis ka ellu viia. Kuid reformipüüdluses kui sellises pole iseenesest midagi uut, pea iga Vene kaitseminister alates 1992. aasta mais esimesena sellesse ametisse asunud kindral Pavel Gratšovist on üritanud ulatuslikumaid või pisemaid reforme läbi suruda. Ka reformipüüdluste sihid on 20 aasta jooksul suuremal või väiksemal määral samaks jäänud.

Nii käis juba Gratšov välja idee moodustada Vene maaväes nn mobiilsed väeüksused – motolaskurbrigaadid, mis oleksid ka rahuajal mehitatud varustatud isikkoosseisu, relvastuse ja tehnikaga 95–100 protsendi ulatuses vastavalt sõjaaja struktuuridele (toonases kontekstis erandlik nähtus, kuna 70–80 protsenti üksustest olid vähendatud koosseisudega) ning valmis lahingülesandeid täitma väga lühikese eelhoiatusajaga.⁵⁵ 1993. aasta lõpuks olid esimesed sellised brigaadid moodustatud. Toona plaaniti kaugemas perspektiivis kõik Vene relvajõudude üksused üle viia nn mobiilsete jõudude brigaadidega sarnasele komplekteerimispõhimõttele, loobuda vähendatud koosseisudega üksustest ning asendada ajateenijad lepinguliste sõduritega (nn *kontraktniki*) suuremas osas võitlusüksustes.

Vähendatud koosseisudega „fantoomüksuste“ osakaalu relvajõududes püüdis kahandada ka 1997. aastal kaitseministriks määratud Igor Sergejev, kuigi vaid piiratud eduga; katseid tõsta võitlusvõimet olulisemaid üksuseid (näiteks õhudessantväed) lepinguliste sõduritega komplekteerides tehti ka kaitseminister Sergei Ivanovi ametiajal (vastav föderaalne sihtprogramm käivitati 2003. aastal, sihtprogrammi nn pilootprojekt viidi läbi õhudessantväe 76. ründedessantdiviisis Pihkvas) ning ka ühendatud strateegiliste väejuhatuste loomise mõte pärineb Ivanovi ametiajast (selle autoriks oli küll kindralstaabi toonane ülem kindral Balujevski).⁵⁶

Kõik need reformikatsed ühes teiste püüdlustega muutuste poole sumbusid, olid marginaalse tähendusega ning lõpuks ei saavutanud oma eesmärgi kahel peamisel põhjusel. Esiteks nõudsid need reformid suuri investeeringuid, raha Vene riigieelarves oli aga suhteliselt kasinalt kuni 2000ndate keskpaigani. Teiseks nõudis reformide läbisurumine tugeva keskvalitsuse poliitilist toetust. Tugev, tsentraliseeritud ja autoritaarne keskvalitsus, mis oli suuteline maha suruma relvajõududes eksisteeriva kaaluka reformivastase leeri vastupanu, saavutas kriitilise massi muutuste jõuga ülalt alla teostamiseks samuti alles eelmise kümnendi keskpaigas või teises pooles.

Seega ei sõltu Vene armeereformi edasine käekäik ning arengusuund mitte sedavõrd järgmiste võimalike kaitseministrite ja kindralstaabi ülemate isikuist, vaid kahest asjaolust: kaitsekulutuste jätkuvalt kõrge taseme hoidmisest ning valitseva režiimi valmisolekust relvajõudude reformi läbiviimiseks neid summasid eraldada ja investeerida reformi oma poliitilist kapitali.

Need seigad muudavad armeereformi järgmiste etappide (perioodi 2008–2012 on otstarbekas käsitleda vaid reformi esimese faasina) edukuse ning rõhuasetused aga otseselt sõltuvaks Vene sisepoliitilisest arengust ja sellest, kuivõrd kindlana või ohustatuna praegune valitsev režiim oma positsiooni käsitleb.

⁵⁵ Гайдай, 2011, lk 12–15.

⁵⁶ *Ibid.*

Kuigi 2008. aasta armeereformi eesmärkide ja reformi käigus plaanitud muudatuste nimekiri on pikk (loetelu algsetest reformieesmärkidest vt lisast nr 1), võib kõige olulisemad tegevused koondada kolme üldise tegevussuuna alla. Need on relvajõudude struktuuri, personali ja juhtimise ümberkorraldamisega seotud muutused.

6.2 Struktuur

Peamised relvajõudude struktuuriga seotud muutused on vähendatud koosseisudega üksuste likvideerimine, üleminek brigadipõhisele operatiivstruktuurile maavägedes ning optimeerimine ja kärpimine, s.t üksuste, sõjaväebaaside, garnisonide, polügoonide, sõjaväebaaside jms arvu radikaalne kärpimine kogu relvajõududes.

Vähendatud koosseisudega üksuste likvideerimine kätkeb eneses armeereformi ühte kõige põhimõttelisema tähendusega osa – loobumist reservväelaste ulatuslikul mobilisatsioonil põhinevast massiarmeest, mis on mõeldud mitmemiljoniliste armeede osavõtul toimivas laiaulatuslikus konventsionaalses sõjas võitlemiseks.

Nõukogude Liidu lõpuperioodil kujutas enamik maaväeüksusi (suuremal või väiksemal määral kehtis see ka teiste väeliikide kohta) enesest kas vähendatud koosseisudega üksusi (rahuajal mehitatud ligi 50 protsendi ulatuses ettenähtud sõjaaja koosseisudest) või kadreeritud⁵⁷ üksusi (mehitatud 10–20 protsendi ulatuses ettenähtud koosseisudest, valdavalt elukutselistest sõjaväelastest ohvitseride ja allohvitseridega). Sellised üksused pidi ettenähtud suuruse ja lahinguvalmiduse saavutama alles pärast täiendamist mobiliseeritud (või õppekogunemistele kutsutud) reservväelastega. Nii oli 1991. aastal Nõukogude Liidu maavägede koosseisus ametlikult 32 tankidiviisi ning 100 motolaskurdiviisi, neist kokku 132 diviisist olid aga vaid 20 diviisist olemas kuni 70 protsenti ettenähtud isikkoosseisust ja lahingutehnikast.⁵⁸ 1998. aasta struktuurireformiga said siis juba Vene Föderatsiooni maaväes olema nelja tüüpi üksused: alalises lahinguvalmiduses üksused (mehitatud ja varustatud 95–100 protsendi ulatuses ettenähtud sõjaaja koosseisudest), vähendatud koosseisudega üksused (mehitatud ja varustatud 50–70 protsendi ulatuses), relvastuse ja sõjatehnika hoiubaasid (mehitatud 5–10 protsendi ulatuses) ning kadreeritud üksused (mehitatud ja varustatud 5–10 protsendi ulatuses).

Vene ametlike allikate teatel olid 2009. aasta lõpuks vähendatud koosseisudega üksused likvideeritud ning kõik Vene relvajõudude üksused kujutasid enesest alalises lahinguvalmiduses üksusi.⁵⁹

„Alalises lahinguvalmiduses olev üksus“ ei viita Vene militaarleksikas mitte ajale, mille jooksul üks või teine üksus suudab asuda täitma lahinguülesandeid ega ka lahinguülesannete täitmise võimekusele (see sõltub nt väljaõppest jm faktoritest), vaid seigale, et üksus on 95–100

⁵⁷ Nimetus tuleneb nõukogude ja hiljem vene kantseliidis levinud väljendist „kaader“ (mitmuses „kaadrid“), mis antud kontekstis tähendab üksuse mehitatust rahuajal valdavalt elukutselistest sõjaväelastest ohvitseride ja allohvitseridega.

⁵⁸ Гайдай, 2011, lk 13.

⁵⁹ „Serdjukov teatas edust armee reformimisest“, Interfax-BNS, 17.11.2009 ; Roger McDermott, „‘New Look’ Russian Army Officially Formed“, Eurasia Daily Monitor, Jamestown Foundation, 24.11.2009.

protsendi ulatuses mehitatud, varustatud ja relvastatud vastavalt ettenähtud sõjaaja koosseisudele.

Koos vähendatud koosseisudega üksuste tegevuse lõpetamisega likvideeris Vene kõrgem sõjalis-poliitiline juhtkond ühtlasi ka massimobilisatsioonil põhineva suurearvulise armee moodustamiseks vajalikud eeldused ja tugimehhanismid.

Samas säilitati reformi käigus teatav arv relvastuse ja sõjatehnika hoiubaase, muutes mõnevõrra nende ülesandeid ja nimetust (uus ametlik nimetus: relvastuse ja tehnika hoiu- ja remondibaas – RTHRB).

RTHRBd hooldavad maaväeüksuste lahingutehnikat ja muud varustust, kuid nende peamine ülesanne on toimida eelpaigutusbaasidena olukorras, kus Vene relvajõudude väegruppeeringuid on mingil strateegilisel suunal vaja kiiresti tugevdada.

Vene sõjalis-poliitilise juhtkonna üks strateegiline dilemma on olnud nimelt küsimus, kuidas tagada piisav sõjaline kohalolek riigi kõikides piirkondades, kui relvajõudude ning üksuste arv on võrreldes Nõukogude Liidu lõpuperioodiga kordades vähenenud, riigi geograafilised mastaabid (eelkõige Lääne-Ida suunal) küündivad aga endiselt tuhandetesse kilomeetritesse. Seejuures pole julgeolekuolukord Vene piiride vahetus läheduses Moskva perspektiivist nähtuna mitte paranenud, vaid teatud lõikudes isegi halvenenud (nt Kesk-Aasia suunal). Transpordiühendused Venemaa Euroopa-osa, Siberi ja eelkõige Kaug-Ida piirkondade vahel on aga endiselt nõrgad ja piiratud läbilaskevõimega (peaaegu ainuke ühenduskanal on Transsiberi raudteeliin) ega võimalda seetõttu suurte üksuste kiiret paiskamist riigi ühest piirkonnast teise. Vene transpordilennuväel aga puudub hetkel ja ka lähiaastatel võimekus suuremate üksuste paiskamiseks riigi ühest otsast teise koos relvastuse ja lahingutehnikaga. Kokkuvõtvalt võib seda nimetada strateegilise väesiirde (*strategic force projection*) probleemiks Venemaa piirides. Lahendusena on praeguseks reformi käigus välja töötatud skeem, mille puhul kriisi puhkedes paisatakse õhutranspordi abil tugevdamist vajavasse piirkonda ainult üksuste isikkoosseis, kes seejärel saab juba kohapealsetest RTHRBdest neile ette nähtud relvastuse ja lahingutehnika ning siirdub operatsioonialale.

Skeemi testiti strateegilise õppuse Vostok-2010 raames. Jekaterinburgist (toona Volga-Uurali sõjaväeringkond) paisati transpordilennukeil Il-76 Primorje krai territooriumile ühe pataljoni taktikalise lahingugrupi (28. motolaskurbrigaad) isikkoosseis, kes pärast maandumist sai Kaug-Ida sõjaväeringkonna RTHRBst vajaliku relvastuse ja tehnika ning siirdus seejärel juba õppuste toimumispiirkonda Vladivostoki lähistel.⁶⁰

Ülekaalukas osa kõikidest praegu eksisteerivatest RTHRBdest paikneb seejuures ühendatud strateegiliste väejuhatuste (ÜSVJte) „Kesk“ ja „Ida“ territooriumitel (täpsemalt vt lisa nr 3). Samas ligi pool täielikult komplekteeritud ja relvastatud maaväe brigaadidest paikneb ÜSVJte „Lääs“ ja „Lõuna“ territooriumitel (umbes 30 brigaadi), ligikaudu 30 protsenti ÜSVJ „Kesk“ territooriumil (umbes 20 brigaadi) ning ligi viiendik ÜSVJ „Ida“ vastutusosalal (14 brigaadi).⁶¹

Diviisidel ja polkudel põhineva struktuuri asendamine maaväes brigaadipõhise struktuuriga on üks olulisematest reformiga kaasnenud muutustest Vene relvajõududes.

⁶⁰ Храмухин, 23.07.2009.

⁶¹ Арбатов & Дворкин, 2011, lk 19.

Diviisidel põhinev operatiivstruktuur hinnati iganenuks ja kohmakaks, mis oli sobilik küll massiarmeede osavõtul toimivas laiaulatuslikus sõjas osalemiseks, kuid ei võimaldanud vägede paindlikku ja kiiret kasutamist tänapäevastes konfliktides.⁶²

Lisaks ei võimaldanud diviisidel ja polkudel põhinev struktuur Vene sõjalise juhtkonna hinnangul piisavalt genereerida manööverüksuseid. Alates 1990ndate keskpaigast Tšetšeenias (aga ka teistes Põhja-Kaukaasia piirkondades) toimunud sõjaliste operatsioonide käigus juurdus Vene maaväes peamise taktikalise manööverüksusena pataljoni lahingugrupp – seda paljuski sarnaselt lääneriikide kaitsevägedele.

Vene maaväe motolaskur- ja tankidiviisid koosnesid kolmest (praktiliselt enamike diviiside puhul kahest) polgust, iga polk omakorda koosnes keskmiselt kolmest (mõningatel juhtudel ka kahest) manööverpataljoni. Lahingoperatsioonide iseseisvaks läbiviimiseks polnud aga polgud suutelised, sest enamik selleks vajalikke tagalatoetus-, tuletoetus- jm üksusi oli allutatud otse diviisile. Pataljoni taktikaliste lahingugruppide moodustamiseks – ehk reaalse operatsioonide läbiviimiseks – vajalikud toetusüksused tuli seega juurde anda juba diviisi otsealluvusest. Lisaks kogu sellise süsteemi kohmakusele oli tulemuseks olukord, kus terve diviis suutis reaalseteks operatsioonideks välja panna kaks, parimal juhul kolm pataljoni lahingugruppi. Kokkuvõtlikult: süsteem tingis vägede madala kasutatavuse.

Selle probleemi pidi lahendama oma orgaaniliste tagalatoetus-, luure-, tuletoetus- jm üksustega brigaadide moodustamine.

Uute brigaadide formeerimise peamiseks „ehitusploki“ oli varasem diviisi polk (kolm kuni neli manööverpataljoni), millele lisati varem diviisile allunud toetusüksused (suurtükiväepataljon, pioneeripataljon jne – täpsemalt vt lisa nr 5). Enne reformi eksisteerinud 23 üldvägede diviisist ja 12 motolaskurbrigaadist oli algsete kavatsuste kohaselt plaanis formeerida 39 üldvägede brigaadi (4 tankibrigaadi, 35 motolaskurbrigaadi ning üks kattebrigaad), 21 suurtüki- ja raketivägedebrigaadi, 7 maaväe õhutõrjebrigaadi, 12 sidebrigaadi ning 2 elektroonilise võitluse brigaadi.⁶³ Lisaks säilisid maaväe struktuuris mõned üksikud diviisid ning polgud.

Algse reformikava kohaselt pidi diviisipõhine struktuur asenduma brigaadidega ka Vene õhudessantvägedes (*Воздушно-десантные войска* – VDV), lisaks sisaldus esialgses plaanis ka 4 VDV diviisist ühe (106. õhudessantdiviis, alaline dislotseerumiskoht Tuula, Moskva oblast) likvideerimine. Esialgne kava vaadati aga suhteliselt kiiresti ümber VDV taustaga mõjukate kõrgemate ohvitseride, eelkõige kindralleitnant Vladimir Šamanovi (VDV ülem alates maist 2009), eduka mõjutustegevuse tulemusel.⁶⁴ VDV säilitas erandina oma diviisipõhise struktuuri ja staatuse eraldiseisva relvaliigina (vene k *рода войск (сил)*, inglise k *branch*⁶⁵ – täpsemalt vt lisad nr 10–13). Õhudessantvägede käsitlemist koos maavägedega selgitab asjaolu, et kuigi formaalselt on endiselt tegemist eraldiseisva relvaliigiga, millel on olemas oma peastaap, siis

⁶² Rod Thornton, „Military Modernization and the Russian Ground Force“, SSI Monograph, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, juuni 2011, lk 21–24.

⁶³ Вадим Соловьев, „Военная реформа 2009-2012 годов“, Независимая военное обозрение, 23.07.2009; Гайдай, 2011, lk 32–33.

⁶⁴ Rod Thornton, „Organizational Change in the Russian Airborne Forces: The Lessons of the Georgian Conflict“, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, detsember 2011, lk 15–35.

⁶⁵ <http://mt.legaltext.ee/militerm/>.

sisuliselt ja operatiivselt alluvad VDV üksused paralleelselt – ja sarnaselt maaväe üksustele – ka piirkondlikele strateegilistele väejuhatustele.

2009. aasta lõpuks oli brigaadipõhisele struktuurile üleminek Vene kaitsejuhtkonna ametlike teadete kohaselt ka täidetud. Keeruline on öelda, milline on praegu täpne brigaadide arv Vene relvajõududes (ning kas selles alalõigus algselt seatud eesmärgid on saavutatud). 2011. aasta kevadel kuulus maavägede koosseisu avalike allikate andmeil kokku 70 üldvägede brigaadi.⁶⁶ 2012. aasta alguses teatas Vene kaitseministeerium, et maavägede koosseisu kuulub 46 üldvägede koondist (ehk brigaaditaseme üksust või muud liiki eraldiseisvat üksust) ning enam kui 70 relvaliikide või erivägede koondist.⁶⁷

Brigaadide lõplik struktuur on hetkel veel lahtine, küll aga kehtestati 2009. aastal „ajutine“, üleminekuperioodiks mõeldud maaväe üldvägede brigaadide struktuur (lisad nr 5–9). Selle kohaselt on motolaskurbrigaadide isikkoosseis 4200–4300 meest, tankibrigaadides 2200–2300 meest. Taktikalisel tasandil on peamine manööverüksus pataljoni lahingugrupp.

Tulevikus peaks Vene maavägedes moodustatama aga kolme liiki üldvägede brigaadid: nn rasked brigaadid (relvastatud jalaväe lahingumasinate ja tankidega), keskmised brigaadid (relvastuses ratassoomukid ja tankid) ning kerged brigaadid (kergelt soomustatud maasturid ja veokid). Suurema osa maavägede koosseisust moodustaksid Vene ametlike allikate väitel seejuures rasked brigaadid, uued brigaadid plaanitakse moodustada 2015. aasta lõpuks.

Kärpimise ja optimeerimise raames pidi algse reformikava kohaselt 2012. aastaks Vene maavägi varasema 1980 üksuse ja formeeringu asemel koosnema 172 üksusest ja formeeringust.

Õhuvägi organiseeritakse varasema 340 üksuse asemel ümber 180 üksuseks ning endine struktuur (armee – diviis – polk) asendatakse ühendatud õhuväebaasidega. Vahepeal õhuväe alluvusse antud armeelennuvägi (transpordi- ja ründekopterid) on praeguseks uuesti viidud maaväe koosseisu. Mereväeüksuste arvu (osalt ujuvkoosseis ehk laevad, osalt kaldabaasid jm) vähendatakse 240lt 123le.

Kas need eesmärgid on praeguseks saavutatud või mitte, on avalike allikate põhjal keeruline hinnata. Küll võib aga väita, et erinevate sõjaväeobjektide, linnakute, garnisonide, ladude jm arvu on praeguseks drastiliselt kärbitud. Lisaks on käivitatud programm mitmete igapäevaste tagavate ja tugifunktsioonide (nt toitlustamine väeosades, koristusteenused, osaliselt ka remont) üleandmiseks erasektorile.

⁶⁶ Виктор Мясников, „Сухопутные войска разной степени тяжести“, *Независимая военное обозрение*, 16.03.2011.

⁶⁷ В 2012 году продолжится строительство Сухопутных войск, Vene kaitseministeeriumi pressiteade, 06.01.2012.

6.3 Personal

Personali osas oli algne reformieesmärk kärpida Vene relvajõudude isikkoosseisu üldarvu 2012. aastaks ühe miljoni inimeseni (2008. aastal oli relvajõudude ametlik suurus 1,13 miljonit inimest). Personalikärped pidid algselt tabama peamiselt ohvitserkoosseisu ning praporštšikke ja mitšmaneid (vanemallohvitseride institutsiooni analoog): ohvitseride hulka oli plaanis vähendada 350 000 inimeselt (2008. aastal) ligikaudu 150 000 ohvitserini (2012. aastal). Ohvitserkoosseisu vähendamine kavatseti saavutada eelkõige läbi osaliselt mehitatud väeosade likvideerimise, lisaks oli plaanis oluliselt kärpida kindralstaabi, kaitseministeeriumi keskparaadi, väe- ja relvaliikide staapide ning teiste keskuhtimisorganite koosseise. Oluline osa varem nende poolt täidetud funktsioonidest oli kavas üle anda uutele ühendatud strateegilistele väejuhatustele.

Proportsionaalselt enim oli plaanis vähendada polkovnikute ja alampolkovnikute auastmes ohvitseride arvu, suuremad kärped pidi tabama ka kindralkoosseisu. Nende vallandamise eesmärgiks oli ümber kujundada varasem Vene relvajõudude tippjuhtkonna keskne (*top-heavy*) personalistruktuur. Valdav osa personalikärbetest on ametlike allikate väitel praeguseks täidetud.

Tasub aga märkida, et mitmete Vene militaaranalüütikute hinnangul oli relvajõudude isikkoosseis aastatel 2010–2011 juba mitte reformikavades ette nähtud miljon inimest, vaid märkimisväärselt alla miljoni: 720 000–750 000 inimest.

Teise olulise seigana teatas kaitseminister Serdjukov ootamatult 2011. aasta märtsis varasemate reformiplaanide revideerimisest – ohvitseride uueks ülempiiriks ja koguarvuks Vene relvajõududes pidi tema sõnutsi saama 220 000.

Serdjukovi väitel tuleneb vajalike ohvitseride piirarvu tõstmise 70 000 võrra otsusest formeerida uue väeliigina ühendatud õhu- ja kosmosekaitsevæed, mille mehitamisest tulenevat ka vajadus korrigeerida ohvitseride piirarvu ülespoole.

Tegeliku põhjusena ohvitseride piirarvu ülespoole korrigeerimisel on Vene avalikes allikates aga mainitud asjaolu, et algse soovitava ohvitseride piirarvu määratlemisel ei võtnud reformikavade koostajad arvesse seda, et igal ajahetkel viibib teatud hulk ohvitseri kas puhkusel, täienduskoolitusel või haiguspuhkusel.

Põhimõtteliselt otsustavat tähtsust omava küsimusena on reformi käigus esile kerkinud valik Vene relvajõudude erinevate komplekteerimisprintsipi vahel. Lihtsustatult seisneb see valikus ajateenistusel põhineva komplekteerimismudeliga relvajõudude ning lepingulistest kaadrisõduritest koosneva nn profiarmee vahel.

See dilemma pole uus. 2002. aastal käivitatud relvajõudude professionaliseerimise föderaalne sihtprogrammi raames võeti eesmärgiks värvata ligi 150 000 lepingulist kaadrisõdurit (nn *kontraktniki*) ning nendega peaaegu täielikult komplekteerida teatud hulk kõrgendatud valmiduses üksuseid ja koondisi (programmi nn pilootprojekt oli Pihkvas paikneva VDV 76. ründedessantdiviisi mehitamine elukutseliste sõduritega).

Erinevatel põhjustel – mitmed allikad on osutanud Vene kindralstaabi konservatiivset tiiba esindavate kõrgemate ohvitseride tahtlikule sabotaažile – ei jõutud selle programmi täieliku realiseerimiseni.

Praeguste kavade kohaselt jääb lepinguliste kaadrisõdurite ja seersantide koguarv relvajõududes vahemikku 90 000–105 000 inimest. Kõik nn alalises valmiduses olevad brigaadid – ning ka elitaarseks peetavad õhudessantvägede diviisid – on praegu 60–70 protsendi ulatuses mehitatud ajateenijatega, kelle teenistusaja pikkus on 2008. aasta algusest saadik 12 kuud.

Alates armeereformi väljakuulutamisest 2008. aasta sügisel, oli Vene relvajõudude komplekteerimispõhimõttena rõhutatud ajateenistust: 1 miljoni meheni küündivast isikkoosseisust pidid 12-kuulise teenistusajaga ajateenijad moodustama 65–70 protsenti, lepinguliste sõdurite ja seersantide arvu pidi kärbitama miinimumini ehk ligi 100 000 meheni.

Selline kava näis algusest peale ebarealistlik – ajateenistusikka jõudvate aastakäikude arvukus on langenud ja langeb ka lähiaastatel tasemeni, mille puhul 650 000 ajateenija taseme hoidmiseks tuleks väeteenistusse võtta peaaegu terve aastakäik. Olukorras, kus märkimisväärne hulk ajateenistusealisi noori ei vasta tervisenõutele, ülikooliõpingud annavad endiselt vabastuse ajateenistuskohustuse täitmisest ning kõrvalehoidmine värbamisest on massiline, oli kogu kava teostamatu.

Oma mõju avaldas ka otsus lühendada 2008. aasta algusest ajateenistuse pikkust varasemalt 24 kuult 12 kuuni. See otsus tingis automaatselt vajaduse võtta aastas ajateenistusse varasemast kaks korda rohkem mehi juhul, kui soovitakse säilitada relvajõudude suurus ühe miljoni inimese tasemel.

Katsed komplekteerida suurem osa operatiivstruktuuri kuulunud üksustest viisid kiiresti ka maaväe ja õhudessantväe koondiste reaalse lahinguvalmiduse languseni. Esiteks vahetus kõigi nn valmidusbrigaadide isikkoosseis kaks korda aastas ligikaudu 50 protsendi ulatuses (Vene Föderatsioonis toimub traditsiooniliselt aastas kaks suurt ajateenistusse võtmise kampaaniat – kevadel ja sügisel) ning igal ajahetkel oli ligi pool üksuste isikkoosseisust olnud teenistuses kas pool aastat või vähem.

Teiseks likvideeriti reformi käigus allüksuste komplekteerimine ühtse süsteemi alusel ning mindi üle nn segakomplekteerimise printsibile. Praktikas tähendas see olukorda, kus allüksused ei olnud enam mehitatud kas valdavalt ajateenijatega või valdavalt lepinguliste sõduritega (olukord enne reformi), vaid kõikides allüksustes teenisid nii ajateenijad kui ka lepingulised.

Ehk siis niigi kärbitud arvul lepingulised kaadrisõdurid hajutati laiali üle terve väestruktuuri. Kui varasema praktika kohaselt mehitati brigaadides või diviisides teatav hulk pataljone ja/või polke valdavalt lepinguliste sõduritega ning saavutati seeläbi nende pataljonide/polkude kõrgem lahinguvalmidus ja väljaõppetase, siis reformijärgse hajutamise tulemusena oli väljaõppetase ja lahinguvalmidus kõikides tingliku brigaadi pataljonides võrdset madal.

Segakomplekteerimise süsteemi juurutamist eirati küll õhudessantvägedes, mille kõikides koondistes (neli diviisi ja üks brigaad) peab normidele vastavalt olema üks kõrges, 12-tunnilises reageerimisvalmiduses pataljon.

Tekkis olukord, kus veel alles jäänud lepingulised sõdurid koondati reageerimispataljonidesse ning ülejäänud üksustes täitsid 12 kuud teenivad ajateenijad ka keerukamaid ja põhjalikumalt väljaõpet nõudvaid ametikohti, milliste mehitamiseks oleks põhimõtteliselt tulnud kasutada lepingulisi kaadrisõdureid.

2011. aasta märtsis toimunud Vene sõjaväekolleeegiumi (kõrgetasemeline ametlik aruteluformaat, mis koondab nii kindralstaabi, presidendi, kaitseministeeriumi kui ka Riigiduumi esindajaid) istungil räägiti aga võimalusest teha relvajõudude komplekteerimispõhimõtetes 180-kraadiline pööre ning järsult suurendada lepinguliste sõdurite arvu relvajõududes.

2011. aasta sügiseks oli jõutud otsusele vähendada ajateenijate üldarvu relvajõududes järkjärgult miinimumini ehk 10–20 protsendini relvajõudude koosseisust ning edaspidi on prioriteediks lepinguliste sõdurite ja seersantide arvu suurendamine 2017. aastaks kokku ligi 425 000 meheni. 2012. aastaks seatud eesmärk on jõuda tasemeni, mille puhul relvajõududes teenib kokku 180 000 lepingulist sõdurit ja seersanti.

Enne Vene presidendivalimis 2012. aasta märtsis avaldatud programmilises artiklis teatas Vladimir Putin, et Vene relvajõudude lõplikuks eesmärgiks on minna täielikult üle kutselisele armeele.⁶⁸ Selle otsuse jõustumine tähistaks relvajõudude põhimõttelise mudeli üle senini kestnud debati lõppu.

Tegevteenistusse värvatavate lepinguliste osakaalu drastilise suurendamise taustaks on kava Vene relvajõudude mobilisatsioonireservi süsteemsest ümberkorraldamisest. Tänapäevaste kavade kohaselt kärbitakse relvajõudude reservkomponenti 700 000 meheni, kellele makstakse alalises valmiduses oleku ja kordus- ning täiendõppe regulaarse läbimise eest rahalist kompensatsiooni. Sisuliselt on seega tegemist elukutselise armee n-ö täiendusreservi mudeli juurutamisega, mis põhimõtteliselt matkib praegu Läänes üldlevinud süsteemi.

Ohvitserkoosseisu motiveerimine ning lepinguliste sõdurite-seersantide värbamist peaks tõhustama 2012. aasta alguses jõustunud massiivne palgatõus Vene relvajõududes. Palgad kasvavad ametlike kavade kohaselt keskmiselt 2,5–3 korda. Nii peaks kaadrisõdur nüüdsest hakkama kuus teenima ligi 30 000 rubla (750 eurot) varasema 8000–11 000 rubla (200–275 euro) asemel.

Nooremleitnandi keskmine tasu peaks nüüdsest olema ligi 50 000 rubla kuus (1250 eurot) varasema 20 000 rubla asemel (500 eurot) ja alampolkovniku auastmes pataljoniülema kuutasu ligi 75 000 rubla (1875 eurot, varem 26 000 rubla ehk 650 eurot – vt täpsemalt alapeatükki lisatud tabelist).

Vene ametlike allikate poolt osutatud töötasude koondsummad moodustuvad aga mitmete lisatasude tulemusena, lisatasude maksmine suurimas võimalikus ulatuses pole aga garanteeritud. Teise asjaoluna kaotati samaaegselt palgatõusuga terve rida varem sõjaväelastele kehtinud soodustusi ja toetusi ning alates 2012. aastast tuleb ohvitseridel ise soetada ka näiteks kogu vajaminev vormirõivastus.

Sellise palgatõusu kestlikkus sõltub aga otseselt Vene kaitsekulutuste praeguse taseme säilimisest ning tulevases kaitsekulutuste kasvust. Palgatõusuga seonduvad summad moodustavad hetkel juba märkimisväärse osa Vene iga-aastasest kaitse-eelarvest: praeguse Vene peaministri Vladimir Putini sõnusti peaks sõjaväelaste palgatõusule ning sõjaväepensionäride pensionide suurendamisele 2012. aastal kokku kuluma ligi 1,5 triljonit rubla (37,5 miljardit eurot).

⁶⁸ Владимир Путин, „Владимир Путин: „Быть сильными: гарантии национальной безопасности для России“ “ *Российская Газета*, 20.02.2012

Vene relvajõudude kaadrisõjaväelaste töötasud:

ÜSVJ „Lääs“ näitel (rublades)

Sõjaväelise ametikoha nimetus, auaste, lisatasu teenistusstaaži eest, kvalifikatsiooniklass- ja tasu, lisatasu riigisaladusega töötamise eest	2011	2012 (ametikohatasu ja auastmetasu kokku)	2012 (kokku ühes kõigi lisatasudega)*
Armeekomandör, kindralleitnant , staaž 30 aastat – 40%, esimene klass – 30%, töö riigisaladusega – 25%	49 864	57 000	133 717
Brigaadiülem, polkovnik , staaž 23 aastat – 30%, meister – 30%, töö riigisaladusega – 20%	31 796	42 000	91 800
Pataljoniülem, alampolkovnik , staaž 18 aastat – 25%, esimene klass – 20%, töö riigisaladusega – 20%	25 955	36 000	76 200
Rooduülem, kaptan , staaž 10 aastat – 20%, esimene klass – 20%, töö riigisaladusega – 10%	22 769	33 000	66 000
Rühmaülem, leitnant , staaž 5 aastat – 15%, kolmas klass – 5%, töö riigisaladusega – 10%	19 944	30 000	50 000

Allikas: Юрий Гаврилов, „Как вырастет жалование военных?“, *Российская Газета*, 29.12.2011

*Alates 2012. aastast koosneb Vene relvajõudude ohvitseride summaarne töötasu ametikohatasust, auastmetasust ning lisaks neile veel kuuest erinevast lisatasu liigist. Juhul, kui mainitud lisatasusid mingil põhjusel ei maksta, langeb oluliselt ka ohvitseride sissetulek.

6.4 Juhtimine

Juhtimisreformi käigus asendati senine neljatasandiline juhtimisahel (sõjaväeringkond – armee – diviis – polk) uue, kolmetasandilise juhtimisahelaga (strateegiline väejuhatatus – operatiivtasandi staap/armee – brigaad). See peaks reformikavade kohaselt muutma vägede kasutamise kiiremaks, paindlikumaks ja efektiivsemaks, kaotades reaalselt maastikul tegutsevate üksuste ja lahingutegevuse üldjuhtimisega tegeleva staabi vahelisest käsuahelast mitu ebavajalikku taset.

Juhtimisreformi teine tahk puudutab seniste sõjaväeringkondade asendamist strateegiliste ühendväejuhatustega (*joint strategic commands*). Alates 1998. aastast on Venemaal eksisteerinud kuus sõjaväeringkonda ning Kaliningradi erikaitsepiirkond. Nende asemel moodustati alates 2010. aasta detsembrist neli strateegilist ühendväejuhatust: „Lääs“ (staabiga Peterburis), „Lõuna“ (staabiga Doni-äärses Rostovis), „Kesk“ (staabiga Jekaterinburgis) ja „Ida“ (staabiga Habarovskis). Neist suurima sõjalise potentsiaaliga on väejuhatatus „Lääs“, mis moodustati Leningradi ja Moskva sõjaväeringkondade ning Kaliningradi erikaitsepiirkonna baasil ning millele alluvad nii Balti mere laevastik kui ka Põhjalaevastik.

Vene ühendatud strateegiliste väejuhatuste vastutusala.

Allikas: The Military Balance, IISS.

Erinevalt ajalukku kadunud sõjaväeringkondadest alluvad uutele strateegilistele väejuhatustele kõik nende territooriumil paiknevad konventsionaalsed jõud – nii maaväe, mereväe, õhuväe kui ka õhuhessantvägede üksused ning erivägede (*spetsnaz*) brigaadid.

Erivägede brigaadide arvu on reformieelselt üheksalt brigaadilt praeguseks kärbitud viieni, kusjuures *spetsnaz*'i üksuste allutamine ühendväejuhatustele varasema alluvussuhte asemel – alluvus otse Vene kindralstaabi luure peavalitsuse (*Главное Разведывательное Управление*, GRU) – on olnud märkimisväärsete pingete allikas Vene militaaringkondades. Väeliikide staapide pädevusse Moskvast jäävad ainult väljaõppe, varustamise ja tehnikaarenduse jms seotud küsimused. Kriisi- või sõjaolukorras allutatakse strateegilisele ühendväejuhatusele ka tema vastutusalal paiknevad piirivalveüksused, FSB ja siseministeeriumi üksused, erakorraliste olukordade ministeeriumi jõud jne.

7.0 Eelarve ja moderniseerimine

Vene sõjalised üldkulutused jagunevad kaheks. Esiteks Vene föderaalset riigieelarves kaitsekulutusteks ette nähtud summad (eelarvepeatükk „Riigikaitse“) – need kujutavad enesest jooksvat kaitse-eelarvet selle tavatähenduses.

Teiseks summad, mis eraldatakse kaitseotstarbeks riikliku relvastusprogrammi raames. Riiklikku relvastusprogrammi võib tinglikult käsitleda investeeringute ja hanke-eelarvena, mille vahenditest soetatakse relvajõududele uut ning moderniseeritud relvastust, lahingutehnikat, transpordivahendeid jms.

Vene föderaalne riigieelarve kinnitatakse tavakohaselt kolme-aastase eelarveperspektiivina. Näiteks hõlmab 2011. aasta lõpus vastu võetud föderaalne riigieelarve aastateks 2012–2014 nii seaduse jõu saanud eelarvesummasid aastaks 2012 kui ka planeeritud kulutusi (ehk eelarveperspektiivi) aastateks 2013–2014.

Riigieelarves sisalduv kaitsekulutuste tase on viimastel aastatel Venemaal pidevalt ning jõuliselt kasvanud. Nii oli kogumiku *The Military Balance 2009* andmeil Venemaa kaitse-eelarve suurus 2008. aastal 956 miljardit rubla (23–24 miljardit eurot).⁶⁹

2010. aasta oktoobris kinnitatud eelarves aastateks 2011–2013 oli ette nähtud kaitsekulutuste tõus 2010. aasta tasemelt, milleks oli 1276,8 miljardit rubla (30,2 miljardit eurot, 2,84% SKPst), 1517,1 miljardile rublale 2011. aastal (35,8 miljardit eurot, 3,07% SKPst).

Aastatel 2012–2014 peaks Vene kaitse-eelarve välja nägema järgmine: 2012. aastal 1,853 triljonit rubla (46,3 miljardit eurot, kasv 2011. aastaga võrreldes 20,5 protsenti), 2013. aastal 2,329 triljonit rubla (58,2 miljardit eurot) ning 2014. aastal 2,737 triljonit rubla (68,4 miljardit eurot).

Viimases eelarveperspektiivis on kaitse-eelarvet varasemate variantidega võrreldes mõnevõrra ülespoole korrigeeritud. Kulutuste kasv on märkimisväärne ka silmas pidades nende osakaalu Vene föderaalearves tervikuna – 2011. aastal moodustasid kaitsekulutused Vene föderaalearvest 13,9 protsenti, 2014. aastaks kasvab see näitaja 18,8 protsendini.

Selline kaitsekulutuste tase paneb Vene riigieelarve juba iseenesest märgatava surve alla. Lisaks on samal ajal plaanis tõsta ka siseriiklikule julgeolekule mõeldud eelarvesummasid ning vähendada oluliselt haridusele, kultuurile ja tervishoiule kuluvaid summasid ja föderatsioonisubjektidele (Vene Föderatsiooni koosseisu kuuluvad autonoomsed vabariigid) keskeelarvest laekuvaid toetusi. Need toetused on seni olnud eluliselt tähtsad näiteks Põhja-Kaukaasia vabariikidele (Dagestan, Tšetšeenia, Ingušetia jne). Kaitsekulutuste tõus (2014. aastal on praeguse eelarveperspektiivi kohaselt tegemist juba suurima Vene föderaalearve kulureaga – vt alapeatükile lisatud tabelit) ja teiste eelarveliste kulutuste samaaegne külmutamine või kärpimine tekitab volatiilseks muutunud sisepoliitilise õhustiku taustal küsimuse selliste militaarassigneeringute kestlikkusest.

⁶⁹ *The Military Balance 2009*, The International Institute for Strategic Studies, 2009, lk 207–228.

Vene föderaalearve kulud tegevusalade/valdkondade lõikes – osakaal kogu föderaalearvest (vastavalt eelarveplaanile 2012-2014)

(näidatud valdkonnale eraldatud % föderaalearve kogumahust)

Valdkond/tegevusala	2009	2011	2014
Riigikaitse	12,3	13,9	18,8
Riiklik julgeolek ja korrakaitse	10,4	11,3	14,2
Majandus	17,1	16,2	11,3
Elamu- ja kommunaalmajandus	1,6	2,1	0,5
Haridus	4,3	5,1	3,4
Kultuur, filmikunst*	1,2	0,8	0,6
Tervishoid**	3,6	4,6	3,2
Eelarvetevahelised ülekanded VF subjektidele ja kohalikele omavalitsustele***	37,2	5,7	3,4

Allikas: Сергей Куликов, „После выборов жизни нет“, *Независимая Газета*, 16.11.2011

* Aastatel 2009-2010 kandis see valdkond föderaalearves nimetust „Kultuur, filmikunst, massiteabevahendid“.

** Aastatel 2009-2010 kandis see valdkond föderaalearves nimetust „Tervishoid, kehakultuur ja sport“.

*** Aastatel 2009-2010 kandis see valdkond föderaalearves nimetust „Eelarvetevahelised ülekanded/eraldised“. Sisuliselt oli ja on tegemist keskvõimu dotatsioonidega Vene Föderatsiooni erinevatele piirkondadele (autonoomsed vabariigid, oblastid, kraid jne.)

Samuti on 2010. aastal kinnitatud riiklikus relvastusprogrammis aastateks 2011–2020 (RRP-2020, vene k *Государственная программа вооружений на 2011–2020*, ГПВ-2020) ette nähtud kaitsekulutustega võrdväärset massiivsed summad uue relvastuse ja tehnika hangeteks.

RRP-2020 üldmahuks on planeeritud 22–22,5 triljonit rubla (550–562,5 miljardit eurot), millest ligikaudu 19 triljonit rubla (475 miljardit eurot) on eraldatud relvajõudude hangeteks (täpsemalt vt lisa nr 15). Ülejäänud summad on määratud siseministeeriumi ning teiste jõuametite hangete rahastamiseks.

Suurem osa relvajõudude hangeteks planeeritud summadest (16,5 triljonit rubla) peaks eraldatama ajavahemikus 2014–2020, kuigi hankesummad hakkavad kasvama juba 2012. aastal, mil relvastuse ja varustuse soetamiseks on ette nähtud 1,109 triljonit rubla (27,73 miljardit eurot).

RRP-2020 üldmahtudest on suurim osa kavas suunata mereväele uute aluste ning relvastuse hankimiseks – kokku ligi 4,7 triljonit rubla (117,5 miljardit eurot). See summa sisaldab ka uute strateegiliste tuumaallveelaevade ning tuumakütusel ründeallveelaevade soetamist.

Teised olulisemad hankeprioriteedid on õhuväe moderniseerimine uute taktikaliste lahingulennukitega, kaugpommitajate moderniseerimine, transpordilennuväe arendamine ning strateegilise õhupaiskevõime suurendamine, samuti täppisrelvastuse osakaalu oluline suurendamine.

1 triljon rubla (25 miljardit eurot) on planeeritud kosmosevägedele.

Maavägede osas on peamised hankeprioriteedid uued digitaalsed sidesüsteemid, võrgupõhised digitaalsed lahinginfo- ja juhtimissüsteemid, maaväe transpordivahendite moderniseerimine ja väljavahetamine, olemasolevate soomukite ja tankide moderniseerimine uute side- ja juhtimissüsteemide ning öövaatlusseadmetega, samuti uue ühtse soomusmasina platvormi väljatöötamine kümnendi teisel poolel.

8.0 Arengud Läänemere piirkonnas

Vene relvajõudude reform ja sellega samaaegselt toimuv ümberrelvastumine (või kui kasutada Vene ametliku militaarleksikat – moderniseerimine) pole Läänemere piirkonnas seni enesega kaasa toonud dramaatilisi muutusi. Kuid mitmed märkimisväärsed muutused Vene relvajõudude sõjalistes võimetes on mainitud regioonis siiski toimunud ning kui praegu domineerivad arengusunnda ei väära mingid ettenägematud ja/või välise iseloomuga tegurid (tulenevalt näiteks Vene sisepoliitilise olukorra kardinaalsest teisenemisest), võib prognoosida Vene sõjalise võimekuse olulist tõusu Läänemere ruumi alates selle kümnendi keskpaigast.

Alates 2008. aasta sügisest toimunud arengud võib koondada kolme üldnimetaja alla:

- 1) Läänemere piirkonnas paiknevate üksuste tugevdamine ja uute üksuste formeerimine
- 2) uute, olulist tähendust omavate relvasüsteemide paigutamine Läänemere piirkonda
- 3) Balti laevastiku tugevdamine ja lahingulise võimekuse tõstmine
- 4) Vene relvajõudude üldises kontekstis oluliste strateegiliste objektide teke Läänemere piirkonda

Armeereform käigus likvideeriti rida väiksemaid, varem Leningradi sõjaväeringkonna koosseisu kuulunud üksusi. Nii likvideeriti näiteks Pihkva järve lähistel Smuravjevo lennuväljal baseerunud 722. pommituslennuväe polk (relvastuses Su-24 tüüpi pommitajad). Sankt-Peterburgist lõunas Puškini asulas paiknenud 268. suurtükiväebrigaad ning veel mitmeid väiksemaid väeosasid. Kuid üldine suundumus piirkonnas on olnud väeosade tugevdamine ning mõningate uute väeosade loomine. Nii viidi täiskooosisudeni pea kõik varem 50-protsendiliselt komplekteeritud väeosad Kaliningradi oblastis; viidi täiskooosisudeni varem 50-protsendiliselt komplekteeritud suurtükiväebrigaad Eesti piiride vahetus läheduses Luugas ning formeeriti uue väeosana motolaskurbrigaad Vladimirski Lageri asulas (asukohaga Pihkva ja Luuga vahel); Sankt-Peterburgi piirkonna õhutorjekoost tugevdati terve õhutorjekoostiga, mis toodi piirkonda oma varasemast dislotseerumiskohast endises Moskva sõjaväeringkonnas. (Põhjalikumad ülevaadet piirkonnas paiknevatest üksustest vt antud alapeatükile lisatud tabelist.) Mõningal määral kõnekas on ka asjaolu, et kui enne reformi Vene relvajõudude koosseisu kuulunud 9 erivägede (*spetsnaz'i*) brigaadist likvideeriti 4, siis üks 5st reformi käigus säilitatud erivägede brigaadist on Pihkvas paiknev 2. erivägede brigaad. Seda väeosa pole mitte ainult säilitatud, vaid väidetavalt on brigadi ka märkimisväärselt investeeritud uute kasarmute rajamise näol.

Seni pole väeosade isikkoosseisude suurendamine ja uute üksuste formeerimine enesega kaasa toonud olulist Vene relvajõudude võimekuse kasvu piirkonnas. Seda tulenevalt reformiga kaasnenud segadusest ja moraalilangusest üksuste kaaderkoosseisu seas ning asjaolust, et ligi kaks kolmandikku kõigi üksuste isikkoosseisust moodustavad kaks korda aastas roteeruvad ajateenijad. Kuid olukorra stabiliseerudes, kaaderkoosseisule lubatud palgatõusu realiseerumisel ning lepinguliste sõdurite ja seersantide (nn *kontraktniki*) osakaalu olulisel suurenemisel tõuseb ka piirkonnas paiknevate Vene relvajõudude lahinguline suutlikkus. Operatiivvõimekuse kasvule aitab omakorda kaasa ka moderniseeritud relvastuse ja uue varustuse järk-järguline kasutuselevõtmine.

See kätkeb eneses digitaalsete sidesüsteemide kasutuselevõtmist; võrgupõhiste juhtimis- ja sidesüsteemide juurutamist; suurtükiväe ja teiste kaudtulesüsteemide tulejuhtimis- ja luuresüsteemide moderniseerimist; öönägemiseadmete vägedesse jõudmist ning ööoperatsioonide võime paranemist. Eelkõige puudub eelpool mainitu meie piirkonnas hetkel 76. õhuründedivisii, kuid alates kümnendi teisest pooles tõenäoliselt kõiki piirkonnas paiknevaid üksusi. Koondtulemina tähendab see üksuste paremat olukorratadlikust; nende paremat juhtimist, üksuste kiiremat operatsioonitempot ning agressiivsemaid taktikalist manööverdamist; kaudtulesüsteemide paremat võimet sihtmärke tuvastada ning neid senisest oluliselt lühema aja vältel rünnata; vägede üldist suutlikkust tegutseda ka õistes tingimustes (ööoperatsioonide võimekus on senini olnud Vene relvajõudude üks olulistest puudujääkidest).

Regiooni paigutatud uuest, olulist kaalu omavatest relvasüsteemidest on kaalukaimad operatiiv-taktikalised raketikompleksid Iskander-M. 2010-2011. aasta jooksul relvastati Luugas asuv raketibrigaad täielikult ümber Iskanderitega, 2011. aasta sügisel osales brigaad juba lahinglaskmistel Kapustin-Jari polügoonil.⁷⁰

Nende raketikomplekside paigutamine Läänemere piirkonda omab potentsiaali oluliselt mõjutada sõjalist tasakaalu piirkonnas. Iskander-M ballistiliste rakettide laskeulatus on 450-500 kilomeetrit ning nendega relvastatud raketibrigaad (suuteline korraga välja tulistama 24 raketti – 2 igalt laskealuselt) on võimeline sõjalise konflikti tekkides lööma rivist välja kõik olulisemad Eesti ja Läti sadamad, lennuväljad, maismaatranspordi sõlmed ning juhtimiskeskused.⁷¹ Selline potentsiaal võimaldaks sõjalise konflikti tekkides märgatavalt ohustada NATO liitlaste võimet siirata Eesti-Läti operatsiooniruumi toetusüksuseid.

2012. aasta alguses väitsid Vene kaitsestruktuuride allikad ajakirjandusele, et 2012. Aasta teises pooles paigutatakse raketikompleksid Iskander-M ka Kaliningradi oblastisse.⁷²

Vene kaitseministeerium lükkas nimetatud teate küll kiiresti ümber kinnitades ametlikult, et „hetkel pole Vene kindralstaap võtnud vastu mingeid otsuseid“ millega oleks kinnitatud Iskanderite relvastusse võtmine Kaliningradi oblasti „uute üksuste struktuuris“.⁷³

Nagu Vene bürokraatia puhul tavaline, peitub oluline informatsioon detailides.

Kaitseministeeriumi avalduse kohaselt ei ole vastu võetud otsus luua Kaliningradi oblastisse uusi, Iskanderitega relvastatud üksuseid. Samas ei ole „ümberlökkavas“ avalduses sõnagi öeldud juba eksisteerivate üksuste ümberrelvastamisest – ka 26. raketibrigaadi puhul ei loodud mitte uut üksust, vaid anti uus relvastus juba olemasolevale brigaadile. Kaliningradi oblastis paikneb 152. raketibrigaad.

Selle üksuse relvastamise korral Iskander-M tüüpi kompleksidega tekiks Vene relvajõududel juba suutlikkus vajaduse korral ohustada kõiki Poola-Balti operatiivruumis paiknevaid strateegilisi transpordisõlmi, juhtimiskeskuseid, vägede koondumispirkondi jmt. Kaliningradis paikneva raketibrigaadi ümberrelvastamine jõuab vastava otsuse langetamise korral lõpule kõige varem 2014. aastaks.

⁷⁰ „На полигоне Капустин Яр состоялся запуск обновленного комплекса «Искандер-М»“, telekanal „Звезда“, 11.11.2011.

⁷¹ Mikhail Barabanov, „Iskander the Great“, *Moscow Defense Brief*, 4/2008, lk 2-5.

⁷² „Russia to deploy Iskander missiles in Kaliningrad region in 2nd half of 2012 – source (Part 2)“, Interfax, 25.01.2012

⁷³ „На Балтфлоте пока нет части, оснащенной «Искандерами» – Минобороны“, РИА Новости, 25.01.2012

Kolmanda olulise seigana tasub tähelepanu juhtida Balti mere laevastiku ümberrelvastamisele ja olulisele tugevdamisele. Kui veel kaks aastat tagasi ei olnud reform ja moderniseerimine enesega ühes toonud Balti laevastiku lahinguvõimekuse olulist kasvu, siis praeguste hankekavade realiseerudes tõuseb laevastiku suutlikkus tänu uutele, moodsatele alustele järgmise kahe-kolme aasta jooksul märkimisväärselt (täpsemat ülevaadet vt alapeatükile lisatud tabelist). Saavutamata siiski võimet Läänemerele domineerida, on Balti mere laevastik sellise stsenaariumi realiseerumise korral alates selle kümnendi keskpaigast suuteline kujutama enesest olulist sõjalist ähvardust võimalikule NATO mereoperatsioonile, mille eesmärgiks on paisata Balti riikidesse kriisi tekkides meritsi lisavägesid.

Samas suureneb ka laevastiku enese suutlikkus meredessantide korraldamiseks juhul, kui rivisse astub suur dessantalus „Ivan Gren“.

Balti mere laevastiku tugevdamine ühes maavägede suutlikkuse tõstmisega, operatiivtaktikaliste raketikomplekside piirkonda paigutamise ja õhutorjekoostöö tõstmisega loovad koosmõjus eeldused selleks, et a) üritada võimaliku sõjalise kriisi puhkedes Balti operatiivruumi edukat sulgemist liitlasvägedele ning seega Balti riikide isoleerimist NATO abivägedest või vähemalt b) tõsta oluliselt liitlasvägede piirkonda paikamisega seotud sõjalisi riske ning seeläbi viivitada abioperatsiooni reaalsel käivitumisel.

Piirkonda on kas paigutatud või operatiivvalmidusse astunud mitmed Vene relvajõududele strateegilist tähendust omavad objektid.

Nendeks on Sankt-Peterburgi paigutatud ÜSVJ „Lääs“ staap, mis vastutab suurema osa Venemaa Euroopa-osas paiknevate üksuste juhtimise eest ning kaks strateegilisse eelhoiatussüsteemi kuuluvat radarijaama paiknemise Sankt-Peterburgi lähistel Lehtussis (Voronež-M tüüpi radarijaam, töötab meetersagedusalas) ning Kaliningradi oblastis esmase operatiivvõimekuse saavutanud analoogne radarijaam (Voronež-DM tüüpi – töötab detsimeetersagedusalas). Nende objektide paiknemine piirkonnas tõstab regiooni üldist strateegilist kaalu Venemaa sõjalis-poliitilise juhtkonna silmis.

Vene relvajõudude olulisemad üksused ja formeeringud Läänemere piirkonnas, 2011-2012

Nimetus	Paiknemine	Staatust	Kommentaar
<u>Eesti naabrus</u>			
138. motolaskurbrigaad	Leningradi oblast, Kamenka (Karjala kannas)	Muutusteta	Relvastuses MTLBd, 1 tankipataljon
25. motolaskurbrigaad	Pihkva oblast, Vladimirski Lager	Uus üksus, formeeritud 2009	Mehitatud osaliselt, raskerelvastus ja tankid puuduvad
76. ründedessantdiviis	Pihkva oblast, Pihkva linn	Muutusteta	Mõningal määral uut relvastust ja varustust
2. erivägede (spetsnaz'i) brigaad	Pihkva oblast, Pihkva linn ja Promežitsõ	Muutusteta	Valdav osa isikkoosseisust ajateenijad
9. suurtükiväebrigaad	Leningradi oblast, Luuga	Viidud täiskoosseisudeni (varem 50%)	Koosseis kahekordistunud, ca 36 raskerelva
26. raketibrigaad	Leningradi oblast, Luuga	Uus relvastus	2010-2011 uued raketikompleksid Iskander-M (12 tk)
549. armeelennuväe baas	Leningradi oblast, Levašovo (Sankt-Peterburgi lähinaabrus)	Reformi käigus ümberformeeritud	Kopteribaas, polgu ekvivalendis (20-30 tk) ründekoptereid Mi-24
Bessovetsi õhuväebaas (7000. õhuväebaasi lennugrupp)	Karjala vabariik, Petrozavodski linna lähinaabrus	Ümberformeeritud; lennuväli tsiviil-militaar ühiskasutuses	Ligi 3 polgu ekvivalendis püüdurhävitatjaid (ca 60-70 tk Su-27)
2. õhukaitsebrigaad	Leningradi oblast, Zelenogorsk (SP lähinaabrus)	Uus relvastus	8-12 tk kaugmaa õhutõrjesüsteem S-300 PMU2
5. õhutõrjibrigaad	Leningradi oblast, Vsevoložje rajoon, Neniimäki	Uus üksus, üle toodud varasemast Moskva SRst	12 tk keskmaa õhutõrjesüsteem Buk-1M1
<u>Kaliningradi oblast</u>			
336. merejalaväebrigaad	Kaliningradi oblast, Baltiisk	Viidud täiskoosseisudeni (varem 50%)	Koosseis kahekordistunud
79. motolaskurbrigaad	Kaliningradi oblast, Gussev	Viidud täiskoosseisudeni (varem 50%)	Koosseis kahekordistunud

Nimetus	Paiknemine	Staatuse	Kommentaari
7. motolaskurpolk	Kaliningradi oblast, Kaliningrad	Viidud täiskoosseisudeni	Koosseis oluliselt suurenenud
244. suurtükiväebrigad	Kaliningradi oblast, Kaliningrad	Viidud täiskoosseisudeni (varem 50%)	Koosseis kahekordistunud, 36-54 raskerelva
152. raketibrigad	Kaliningradi oblast, Tšernjahhovsk	Muutusteta	Võimalik ümberrelvastamine raketikompleksidega Iskander-M (kinnitamata)
Tškalovski õhuväebaas (7054. õhuväebaas)	Kaliningradi oblast, Tškalovsk	Reformi käigus ümberformeeritud	Kombineeritud kopteri- ja lennuväebaas (Su- 27, Su-24, Mi-24, Mi- 8)
<u>Põhjapiirkond</u>			
200. motolaskurbrigad	Murmanski oblast, Petšenga	Võimalik ümberprofileerimine „arktiliseks“ üksuseks	Relvastuses MTLBd, 1 tankipataljon
61. merejalaväepolk	Murmanski oblast, Petšenga, Sputnik	Muutusteta	Põhjalaevastiku merejalaväeüksus
Montšegorski õhuväebaas (7000. õhuväebaasi lennugrupp)	Murmanski oblast, Montšegorsk	Reformi käigus ümberformeeritud	Ca 2 polgu ekvivalendis hävitajaid (MiG-31), 1 polgu ekvivalendis pommitajaid (Su-24)

Allikad: *Независимое военное обозрение*; *Moscow Defense Brief*; Interfax-AVN; www.mil.ru; www.warfare.ru; www.ryadovoy.ru; CAST; RKK.

Lühendid:

SP – Sankt-Peterburg

MTLB –MTLB-tüüpi roomikutega soomustransportöör

SR – sõjaväeringkond

Balti laevastiku olulisemad alused

Tüüp	Nimetus	Veeskamine	Relvastusse võetud
Hävitaja	„Nastoitšivõi“ (Projekt 956, Sovremennõi klass)	1991	1992
Hävitaja	„Bespokoinõi“ (Projekt 956, Sovremennõi klass)*	1990	1991
Fregatt	„Neustrašimõi“ (Projekt 11540, Neustrašimõi-klass)	1988	1991
Fregatt	„Jaroslav Mudrõi“ (Projekt 11540, Neustrašimõi-klass)	1990	2009
Fregatt	„Admiral Gorškov“ (Projekt 22350, Gorškov klass)	2010	2012**
Korvett	„Stereğuštši“ (Projekt 20380, Stereğuštši-klass)	2006	2007
Korvett	„Soobrazitelnõi“ (Projekt 20381, Stereğuštši-klass)	2010	2011
Korvett	„Boikii“ (Projekt 20381, Stereğuštši-klass)	2011	2012
Dessantlaev	„Ivan Gren“ (Projekt 11711, Ivan Gren klass)	2012	2012-2013
Diiselallveelaev	„Vöborg“ (Projekt 877, Kilo-klass)	1982	1982***
Diiselallveelaev	„Dmitrov“ (Projekt 877 EKM, Kilo-klass)	1986	1986
Diiselallveelaev	„Sankt-Peterburg“ (Projekt 677, Lada-klass)	2004	2010****

Allikad: Military Balance 2009-2012, Interfax-AVN, Vene kaitseministeeriumi pressiteenistus, NVO, Izvestija, Kommersant, www.warfare.ru, www.deepstorm.ru, Lenta.ru, RKK

* Hetkel arvatud reservi

** Kursiivis toodud aastaarvud viitavad planeeritud ja/või hinnangulistele tähtaegadele mis võivad muutuda. Ametlikult veel relvastusse võtmata aluste arvamine Balti laevastiku koosseisu pole lõplik nign võib muutuda.

*** Üks kahest Kilo-klassi alusest on rikete tõttu reeglipäraselt rivist väljas

**** Alus on küll ametlikult üle antud, kuid ebaõnnestunud konstruktsiooni tõttu kestab testimise ja katsetuste faas *de facto* praeguseni – sestap on aluse tegelik operatiivvõimekus küsitav.

LISA 1

Vene armeereformi eesmärgid 2008. aasta sügisel

- Osaliselt mehitatud ja komplekteeritud (nn kadreeritud) üksuste likvideerimine; kõigi üksuste ja väeosade mehitamine, varustamine ja relvastamine vastavalt sõjaaja koosseisudele.
- Reservväelaste ja materiaalsete ressursside massiivsel mobiliseerimisel põhinevate sõjaaja relvajõudude kontseptsioonist loobumine. Reservväelaste ettevalmistus- ja arvestussüsteemi ümberkorraldamine; sõjaaja lahinguvare ja tehnika ladustamise ümberkorraldamine.
- Relvastuse ja lahingutehnika hoiu- ja remondibaaside loomine – eeskätt Siberi ja Kaug-Ida sõjaväeringkondade territooriumitel (2011. aasta alguseks on loodud 14 vastavat baasi). Kriisiolukorras paisatakse ilma relvastuse ja varustuseta üksuste isikkoosseisud baaside juurde, kus nad saavad neile ette nähtud relvastuse ja varustuse täiskomplektid.
- Relvajõudude isikkoosseisu üldarvu vähendamine 1 miljoni inimeseni aastaks 2012.
- Relvajõudude personalstruktuuri ümberkujundamine: ohvitseride arvu kärpimine 150 000 inimeseni (enne reformi eksisteeris 350 000 ohvitseri ametikohta, reaalset vallandatavate arvuks 185 000 ohvitseri); praporštšiku auastme/institutsiooni kaotamine ning elukutseliste seersantide institutsiooni loomine. Kokku umbes 120 000 lepingulise kaadrisõduri ja seersandi (nn *kontraktnik*) taseme säilitamine relvajõududes. Kokku ligi 730 000 ajateenija (teenistusajaga 12 kuud) teenistussekutsumine aastas.
- Üleminek segakomplekteerimise põhimõttele – samades üksustes teenivad ajateenijad (ühe-aastane teenustusaeg) ja lepingulised kaadrisõdurid/seersandid (varasema süsteemi kohaselt eksisteerisid paralleelselt nii peamiselt ajateenijatest kui ka peamiselt lepingulistest sõduritest komplekteeritud üksused).
- Relvajõudude üksuste ja väeosade üldarvu järsk kärpimine; samuti erinevate relvajõududele kuuluvate sõjaväelinnakute, garnisonide, sõjaväebaaside, ladude, õppeväljakute ja polügoonide ning kõikvõimaliku muu kinnisvara hulga oluline kärpimine. Mittevajalikuks hinnatud varade erastamine; väiksemate sõjaväebaaside, üksuste, linnakute jms liitmine ja ühendamine.
- Varasema kuue nn traditsioonilise sõjaväeringkonna asemele nelja ühendatud strateegilise väejuhatuse (ÜSVJ) loomine; kõigi tavavägede (maaväe, mereväe, õhuväe) peamiste üksuste ja väekoondiste operatiivjuhtimise üleandmine ÜSVJdele. Eraldiseisvad väeliigid – kosmoseväed, strateegilised raketiväed, õhudessantväed – säilitavad keskalluvuse.

- Keskorganite, sealhulgas kaitseministeeriumi ja kindralstaabi isikkoosseisude kärpimine (kuni 60 protsendi võrra) ja struktuuralne reorganiseerimine; väe- ja relvaliikide staapide rolli, vastutuse ja volituste oluline kärpimine.
- Maaväe üleviimine kolmetasandilisele juhtimissüsteemile: operatiivtasandi staap – brigaad – pataljon (varasemalt: sõjaväeringkond – armee – korpus – diviis – polk).
- Maaväe üleviimine brigaadipõhisele väestruktuurile. Algne eesmärk: 85 üldvägede brigaadi moodustamine – muuhulgas 4 tankibrigaadi, 36 motolaskurbrigaadi, 9 raketibrigaadi, 12 suurtükiväebrigaadi.
- Õhuväe üleviimine uuele struktuurile: operatiivtasandi väejuhatuse – õhuväebaas – eskadrill; lisaks õhu- ja kosmosekaitsebrigaadide moodustamine. Algne eesmärk: 7 operatiivtasandi väejuhatuse, 55 õhuväebaasi ja 165 eskadrilli moodustamine (üks operatiivtasandi väejuhatuse igas ÜSVJs; lisaks kauglennuväe, transpordilennuväe ning õhu- ja kosmosekaitseväe juhatused).
- Mereväe varasema nelja laevastiku ja ühe flotilli (Balti mere laevastik; Põhjaleevastik; Musta mere laevastik; Vaikse ookeani laevastik; Kaspia flotill) jõud allutatakse kolmele ÜSVJle (vastavalt ÜSVJd „Lääs“, „Lõuna“ ja „Ida“). Põhjaleevastikus ja Vaikse ookeani laevastikus luuakse eraldiseisvad allveelaevade väejuhatused. Varasema 240 üksuse asemel jääb alles 123 mereväeüksust, osaliselt mehitatud (kadreeritud) üksused likvideeritakse.
- Sõjalise hariduse süsteemi tsentraliseerimine ja ümberkujundamine – 10 valdkondliku sõjalise kõrgkooli loomine varasema 65 erineva sõjalise õppeasutuse baasil/asemel.
- Relvajõudude tugi- ja teenindusfunktsioonide üleandmine erasektorile, teenuste ja mittesõjalise toetuse sisseostmine erasektorilt.
- Sõjaväelaste palkade ja sõjaväepensionide oluline tõstmine. Eesmärk: saavutada aastaks 2020 relvajõududes keskmine palgatase, mis ületaks 25 protsendi võrra keskmist palgataset erasektoris.
- Reformi teisel etapil (ilmselt aastaks 2015) kõigi ohvitseride, kaadrisõjaväelaste ning reservi/erru arvatud kaadrisõjaväelaste kindlustamine riikliku elamispinna.
- Massiivse moderniseerimis- ja ümberrelvastumisprogrammi käivitamine mahus 19 triljonit rubla (umbes 450 miljardit eurot) aastani 2020. Eesmärk: uue relvastuse ja tehnika osakaalu tõstmine relvajõududes 30 protsendini aastaks 2015 ning 70 protsendini aastaks 2020.

Allikad: Михаил Барабанов (toim), *Новая армия России*, Центр АСТ, 2010; Арбатов & Дворкин, 2011.

LISA 2

Vene maaväe, õhudessantväe ja merejalaväe koondised 2010. aasta alguses

<u>Väekoondise tüüp</u>	LSR	MSR	PKSR	VUSR	SSR	KISR	Vp	<u>Kokku</u>
Tankibrigaadid	-	2	-	1	1	-	-	4
Motolaskurbrigaadid – relvastuses BMPd	-	1	3	2	4	5	2	17
Motolaskurbrigaadid – relvastuses BTRd	-	2	2	2	1	-	2	9
Motolaskurbrigaadid – relvastuses MT-LBVd	3	-	4	-	-	2	-	9
Kattebrigaadid	-	-	-	-	-	1	-	1
Luurebrigaadid	-	-	1	-	-	-	-	1
Õhudessantväe diviisid	1	2	1	-	-	-	-	4
Õhudessantväe brigaadid	-	-	-	1	-	-	-	1
Maaväe ründedessantbrigaadid	-	-	1	-	1	1	-	3
Spetsnaz'i brigaadid ⁷⁴	1	1	2	1	1	1	-	7
Merejalaväe brigaadid ⁷⁵	2 ⁷⁶	-	1	-	-	1	-	4
Mereväe erivägede grupid ⁷⁷	2	-	1	-	-	1	-	4

⁷⁴ 2011. aasta sügiseks oli *spetsnaz*i brigaadide arvu kärbitud viiele: 2 ÜSVJs „Lääs“ (1 endise Leningradi SRi territooriumil, 1 endise Moskva SRi territooriumil), 2 ÜSVJs „Lõuna“ (endise Põhja-Kaukaasia SRi territooriumil) ja 1 ÜSVJs „Ida“ (endise Kaug-Ida SRi territooriumil).

⁷⁵ Enne ÜSVJde loomist 2010. aasta lõpus allusid merejalaväe üksused Balti mere laevastiku, Põhjalaevastiku, Musta mere laevastiku ja Vaikse ookeani laevastiku staapidele. Pärast ÜSVJde formeerimist alluvad 2 merejalaväe brigaadi ÜSVJle „Lääs“ (varasemad Balti mere ja Põhjalaevastiku brigaadid), 1 ÜSVJle „Lõuna“ (varasem Musta mere laevastiku merejalaväe üksus) ja 1 ÜSVJle „Ida“ (varasem Vaikse ookeani laevastiku merejalaväe brigaad). Antud tabelis on näidatud merejalaväe üksuste geograafiline paiknemine enne staabireformi eksisteerinud sõjaväeringkondade vastutusosalal, operatiivselt merejalaväe üksused toona sõjaväeringkondadele aga ei allunud.

⁷⁶ Tegelikult 1 brigaad ja 1 polk – Põhjalaevastiku merejalaväeüksuseks on 61. Üksikm merejalaväepolk.

⁷⁷ Vene k – *разведывательный пункт специального назначения*. Vene mereväe erioperatsioonide üksused, võrreldavad maaväe *spetsnaz*i üksustega. Enne ÜSVJde moodustamist allus igale neljast laevastikust üks erivägede grupp, pärast juhtimisreformi on viidud ÜSVJde üldisesse alluvusse.

<u>Väekoondise tüüp</u>	LSR	MSR	PKSR	VUSR	SSR	KISR	Vp	<u>Kokku</u>
RTHRB (tankibrigaadid reservis)	-	1	-	-	-	-	-	1
RTHRB (motolaskurbrigaadid reservis)	1	1	-	-	5	7	-	14
Raketibrigaadid	1	2	1	2	1	2	-	9
Suurtükiväe brigaadid	1	2	1	1	2	2	-	9
Reaktiivsuurtükiväe brigaadid	-	1	1	-	1	1	-	4
18. kuulipilduja- suurtükiväe diviis	-	-	-	-	-	1	-	1
Motolaskurdiviisid (201. sõjaväebaas, Tadžikistan)	-	-	-	-	-	-	1	1

Lühendid:

ABK-kaitse – aatomi-, bioloogilise- ja tuumarelvavastase kaitse üksus või meede

BMP – BMP-seeria jalaväe lahingumasinad

BTR – BTR-seeria soomustransportöörid

KISR – Kaug-Ida sõjaväeringkond

LSR – Leningradi sõjaväeringkond

MSR – Moskva sõjaväeringkond

MT-LBV – MT-LBV-tüüpi roomikveermikuga soomustransportöörid

PKSR – Põhja-Kaukaasia sõjaväeringkond

RTHRB – relvastuse ja tehnika hoiu- ja remondibaasid (*база хранения и ремонта вооружения и техники, БХуРВТ*). Hoiubaasid ja laod, milles ladustatav relvastus ja tehnika on peamiselt ette nähtud mobilisatsiooni käigus formeeritavate/reservväelastega komplekteeritavate üksuste tarbeks.

VDV – Vene õhudessantväed (*Воздушно-десантные войска*), eraldi relvaliik

Spetsnaz – Vene erivägede üksused

SSR – Siberi sõjaväeringkond

Vp – välismaal paiknevad koondised

VUSR – Volga-Uurali sõjaväeringkond

ÜSVJ – ühendatud strateegiline väejuhatas

Allikad: Барабанов, 2010; RKK.

LISA 3**Vene ühendatud strateegilised väejuhatused 2011. aasta algul**ÜSVJ „Lääs“

17 brigaadi*
3 õhudessantväe diviisi
2 RTHRBd
750 tanki
440 lahingulennukit
61 pealvee- ja allveelaeva

* Sealhulgas 2 *spetsnaz*i brigaadi, 2 merejalaväe brigaadi, lisaks 1 õhudessantväe erivägede polk.

ÜSVJ „Lõuna“

13 brigaadi*
1 õhudessantväe diviis
1 RTHRB
400 tanki
40 lahingulennukit
17 pealveealust

* Sealhulgas 2 *spetsnaz*i brigaadi, 1 üksik luurebrigaad, 1 ründedessantbrigaad (maaväe koosseisus, otsealluvusega ÜSVJ staabile), 1 merejalaväe brigaad, lisaks 3 välismaise paiknemisega sõjaväebaasi (Abhaasias, Lõuna-Osseetias ning Armeenias).

ÜSVJ „Kesk“

20 brigaadi*
5 RTHRBd
400 tanki
110 lahingulennukit

* Sealhulgas 1 õhudessantväe ründedessantbrigaad, lisaks 1 välismaise paiknemisega sõjaväebaas (Tadžikistanis).

ÜSVJ „Ida“

14 brigaadi*
7 RTHRBd
600 tanki
330 lahingulennukit
31 pealvee- ja allveelaeva

* Sealhulgas 1 *spetsnaz*i brigaad, 2 ründedessantbrigaadi (maaväe koosseisus, otsealluvusega ÜSVJ staabile), 1 merejalaväe brigaad.

Kommentaar: 2011. aasta jooksul kärbiti spetsnaz'i brigaadide arvu seitsmelt brigaadilt viie brigaadini (enne armeereformi algust 2008. aastal oli Vene relvajõudude koosseisus üheksa spetsnaz'i brigaadi). Kolm varem maavägedele ning praegu otse ÜSVJle alluvat üksikut ründedessantbrigaadi on 2011. aasta sügiseks mehitatud ja varustatud vastavalt täiskoosseisudele. Neist üks ründedessantbrigaad (56. RDB, Kamõšini linn, Volgogradi oblast) allub ÜSVJle „Löuna“ ja kaks ÜSVJle „Ida“ (11. RDB, Ulan-Ude, Burjaatia vabariik; 83. RDB, Ussuriisk, umbes 100 km Vladivostokist).

LISA 4

Vene relvajõudude peamised välismaised baasid (2011. aasta sügis)

<i>Asukohariik</i>	<i>Sõjaväebaasid</i>	<i>Isikkooseisu umbkaudne arv</i>
Armeenia	Õhuväebaas Jerevanis, maaväebaas Gjumris (paiknemisõigus algselt kuni aastani 2020, paiknemisõigust pikendati aastal 2010 sõlmitud kokkuleppega kuni aastani 2044)	4000
Aserbaidžaan	Eelhoiatusradari positsioon Gabalas (praegune rendileping lõpeb aastal 2012, läbirääkimised pooleli lepingu pikendamiseks)	900
Valgevene	Eelhoiatusradari positsioon Baranovitšis, mereväe sidekeskus Vilejka asulas	2000
Gruusia (seadusliku valitsuse tahte vastaselt)	Sõjaväebaasid Abhaasias ja Lõuna-Osseetias	7000–9000
Kasahstan	Eelhoiatusradari positsioon Balhaši asulas, Baikonuri kosmodroom	teadmata
Moldova (seadusliku valitsuse tahte vastaselt)	Transnistria „operatiivgrupp“	1500
Tadžikistan	Sõjaväebaas (motolaskurpolgud Dušanbes, Kuljabis ja Kurgan-Tjubes, helikopteriüksus Aini asulas)	5500
Ukraina	Musta mere laevastiku peabaas Sevastopolis (paiknemisõigust pikendati aastal 2010 kuni aastani 2042)	13 000
Kõrgõzstan	Õhuväebaas Kantis, mereväe väljaõppe- ja uurimiskeskus Issõk-Kuli asulas	500–700

Allikad: European Council on Foreign Relations; Military Balance 2010.

LISA 5

Vene maaväe motolaskurbrigaadi struktuur (kinnitatud 2009. aasta detsembris)

- Brigaadi juhtkond ja staap
- 3 motolaskurpataljoni
- Tankipataljon
- 2 suurtükiväepataljoni
- Tankitõrjepataljon
- Õhutõrjeraketipataljon
- Õhutõrjesuurtükipataljon
- Reaktiivsuurtükiväe pataljon
- Inseneri-pioneeripataljon
- Remondipataljon
- Sidepataljon
- Tagalapataljon
- Luurerood
- Suurtükiväeluure- ja tulejuhtimispatari
- ABK-kaitse rood
- Elektroonilise võitluse rood
- Täpsuslaskurite rood⁷⁸

Brigaadi isikkoosis: 4200–4300 inimest

Allikad: Барабанов, 2010; RKK.

⁷⁸ Koosneb kolmest rühmast, millest üks tegutseb lahinguväljal iseseisvalt, ülejäänud kaks rühma toetavad vastavalt vajadusele manööverpataljone. Vene kindralstaabi juhtkonna sõnutsi tuleneb täpsuslaskurite roodude loomine tänapäeva lokaalsetes konfliktides osalemisega kaasnevatest iseärasustest.

LISA 6

Vene maaväe tankibrigaadi struktuur (kinnitatud 2009. aasta detsembris)

- Brigaadi juhtkond ja staap
- 3 tankipataljoni
- Motolaskurpataljon
- Suurtükiväepataljon
- Tankitõrjepataljon
- Õhutõrjeraketipataljon
- Õhutõrjesuurtükipataljon
- Reaktiivsuurtükiväe pataljon
- Inseneri-pioneeripataljon
- Remondipataljon
- Sidepataljon
- Tagalapataljon
- Luurerood
- Suurtükiväeluure- ja tulejuhtimispatari
- ABK-kaitse rood
- Elektroonilise võitluse rood
- Täpsuslaskurite rood

Brigaadi isikkoosis: 2200–2300 inimest

Allikad: Барабанов, 2010; RKK.

LISA 7

Motolaskurbrigaadi relvastus ja varustus – 9. motolaskurbrigaadi näitel (Nižni-Novgorod, ÜSVJ „Lääs“)

- 40 lahingutanki T-80
- 1 komandöri/juhtimistank T-80K
- 120 jalaväe lahingumasinat BMP-3
- 33 soomustransportööri MT-LB
- 18 kogupauk raketikompleksi BM-21 Grad (kaliibriga 122mm)
- 36 liikurhaubitsat 2S3 Akatsija (kaliibriga 152mm)
- 18 miinipildujat 2S12 Sani (kaliibriga 120mm)
- 12 siledaraudset tankitõrjekahurit MT-12 Rapira (kaliibriga 100mm)
- 12 tankitõrje raketikompleksi 9P149 Šturm-S (soomukitel MT-LB)
- 5 soomustransportööri BTR-70/80
- 4 luuresoomukit BRDM-2
- 12 õhutõrje raketikompleksi BM 9A33BM2(3) Osa
- 6 lühimaa õhutõrje raketikompleksi BM 9A34(35) Strela-10
- 6 iseliikuvat õhutõrje raketi-kahurikompleksi 2S6M Tunguska

Motolaskurbrigaadi relvastus ja varustus – 138. motolaskurbrigaadi näitel (Kamenka, ÜSVJ „Lääs“)

- 40 lahingutanki T-80
- 1 komandöri/juhtimistank T-80K
- 237 roomiksoomustransportööri MT-LB
- 18 kogupauk raketikompleksi BM-21 Grad (kaliibriga 122mm)
- 36 liikurhaubitsat 2S3 Akatsija (kaliibriga 152mm)
- 18 liikurmiinipildujat 2B16 Nona-K (kaliibriga 120mm)
- 12 siledaraudset tankitõrjekahurit MT-12 Rapira (kaliibriga 100mm)
- 12 tankitõrje raketikompleksi 9P149 Šturm-S (soomukitel MT-LB)
- 5 soomustransportööri BTR-70/80
- 4 luuresoomukit BDRM-2
- 12 õhutõrje raketikompleksi BM 9A33BM2(3) Osa
- 6 lühimaa õhutõrje raketikompleksi BM 9A34(35) Strela-10
- 6 iseliikuvat õhutõrje raketi-kahurikompleksi 2S6M Tunguska

LISA 8

Tankibrigaadi relvastus ja varustus – 4. tankibrigaadi näitel (Naro-Fominsk, ÜSVJ „Lääs“)

- 90 lahingutanki T-90
- 4 komandöri/juhtimistanki T-90K
- 49 jalaväe lahingumasinat BMP-3
- 18 kogupauk raketikompleksi BM-21 Grad (kaliibriga 122mm)
- 18 liikurhaubitsat 2S19 Msta-S (kaliibriga 152mm)
- 8 miinipildujat 2S12 Sani (kaliibriga 120mm)
- 6 soomustransportööri BTR-80
- 3 luuresoomukit BRM-3K Rõs
- 12 iseliikuvat õhutõrje raketikompleksi BM 9A331 Tor-M1
- 6 lühimaa õhutõrje raketikompleksi BM 9A34(35) Strela-10
- 6 iseliikuvat õhutõrje raketi-kahurikompleksi 2S6M Tunguska

LISA 9

Suurtükiväebrigaadi relvastus ja varustus – 9. suurtükiväebrigaadi näitel (Luuga, ÜSVJ „Lääs“)

- 8 kogupauk raketikompleksi 9P140 Uragan (kaliibriga 220mm)
- 18 liikurhaubitsat 2S19 Msta-S (kaliibriga 152mm)⁷⁹
- 6 siledaraudset tankitõrjekahurit MT-12 (kaliibriga 100mm)
- 18 tankitõrje raketikompleksi 9P149 Šturm-S (soomukitel MT-LB)

Suurtükiväe RTHRB relvastus ja varustus – 7014. RTHRB näitel (Luuga, ÜSVJ „Lääs“)⁸⁰

- 16 kogupauk raketikompleksi 9P140 Uragan (kaliibriga 220mm)
- 18 liikurhaubitsat 2S19 Msta-S (kaliibriga 152mm)
- 36 liikurhaubitsat 2S5 Giatsint-S (kaliibriga 152mm)
- 6 siledaraudset tankitõrjekahurit MT-12 (kaliibriga 100mm)
- 36 tankitõrje raketikompleksi 9P149 Šturm-S (soomukitel MT-LB)

Allikad: *Независимое военное обозрение*; *Moscow Defense Brief*; Interfax-AVN; www.mil.ru; www.warfare.ru; www.ryadovoy.ru; CAST; RKK.

⁷⁹ Tegelik liikurhaubitsate hulk võib olla võrdne kahe suurtükiväepataljoni/divisjoni ekvivalendiga, milleks on 36 relvasüsteemi.

⁸⁰ RTHRB – relvastuse ja tehnika hoiu- ja remondibaasid (*база хранения и ремонта вооружения и техники, БХиРВТ*).

LISA 10

Vene õhudessantvägede struktuur 2010. aastal**7. ründedessantdiviis (Novorossiisk)**

- 108. ründedessantpolk
- 247. ründedessantpolk
- 1141. suurtükiväepolk
- 3. õhutorjeteraketipolk

76. ründedessantdiviis (Pihkva)

- 104. ründedessantpolk
- 234. ründedessantpolk
- 1140. suurtükiväepolk
- 4. õhutorjeteraketipolk

98. õhudessantdiviis (Ivanovo)

- 217. õhudessantpolk
- 331. õhudessantpolk
- 1065. suurtükiväepolk
- 5. õhutorjeteraketipolk

106. õhudessantdiviis (Tuula)

- 51. õhudessantpolk
- 137. õhudessantpolk
- 1182. suurtükiväepolk
- 1. õhutorjeteraketipolk

31. ründedessantbrigaad (Uljanovsk)

- 54. üksik ründedessantpataljon
- 91. üksik ründedessantpataljon
- 116. üksik ründedessantpataljon

45. üksik erivägede polk (Kubinka)

- 2 erivägede pataljoni

LISA 11

Vene õhudessantvägede diviisi struktuur

- Diviisi juhtkond ja staap
- 2 polku, igas polgus kolm pataljoni⁸¹
- Suurtükiväepolk
- Õhutõrjeraketipolk⁸²
- Inseneri-pioneeripataljon
- Sidepataljon
- Remondipataljon
- Tagalapataljon
- Luurehood⁸³
- Meditsiinirühm

Diviisi isikkoosseis: umbes 6000 inimest

Allikad: Барабанов, 2010; RKK.

⁸¹ Sõltuvalt diviisi tüübist kas õhudessantpolgud või ründedessantpolgud. Reformi käigus on kõigi manööverpataljonide koosseisu lisatud miinipildujapatarei – varasemalt pataljonidel oma kaudtulevõime puudus.

⁸² Varasemalt õhutõrjesuurtükipolk – reformi käigus lisati polgu koosseisu kantavad lühimaa õhutõrje raketikompleksid.

⁸³ Lisandus diviisi struktuuri armeereformi käigus, varasemalt puudus.

LISA 12

Õhudessantdiviisi relvastus ja varustus – 7. ründedessantdiviisi näitel (Novorossiisk, ÜSVJ „Lõuna“)Diviisi staap

- 2 staabisoomukit BMD-1Kš
- 1 tulejuhtimissoomuk 1V119 Reostat⁸⁴
- 1 õhutõrjesoomuk BTR-ZD Skrežet⁸⁵
- 9 dessandi lahingumasinat BMD-2
- 1 dessandi soomustransportöör BTR-D

108. langevarju-dessantpolk (Novorossiisk)

- 39 dessandi lahingumasinat BMD-2
- 70 dessandi lahingumasinat BMD-1
- 35 dessandi soomustransportööri BTR-D
- 19 liikurmiinipildujat 2S9 Nona (kaliibriga 120mm)
- 13 õhutõrjesoomukit BTR-ZD Skrežet
- 9 dessandi tankitõrjesoomukit BTR-RD Robot⁸⁶
- 7 staabisoomukit BMD-1Kš
- 1 sidesoomuk BMD-1R
- 8 tulejuhtimissoomukit 1V119 Reostat

⁸⁴ Kasutatakse peamiselt iseliikuvate miinipildujate Nona kaudtule juhtimiseks.

⁸⁵ Õhutõrjeks mõeldud dessandi soomustransportöör – relvastuses 23mm õhutõrjekahur ZU-23-2, lisaks piisavalt ruumi kantavate õhutõrjeraketikomplekside transpordiks.

⁸⁶ Dessandi soomustransportöör, millele on paigaldatud tankitõrje raketikompleksid 9M111 Fagot või 9M113 Konkurs.

247. ründedessantpolk (Stavropol)

- 72 jalaväe lahingumasinat BMP-2
- 36 soomustransportööri BTR-80
- 26 dessandi soomustransportööri BTR-D
- 12 liikurmiinipildujat 2S9 Nona (kaliibriga 120mm)
- 13 õhutõrjesoomukit BTR-ZD Skrežet
- 9 dessandi tankitõrjesoomukit BTR-RD Robot
- 8 tulejuhtimissoomukit 1V119 Reostat

1141. suurtükiväepolk (Anapa)

- 18 liikurmiinipildujat 2S9 Nona (kaliibriga 120mm)
- 12 haubitsat D-30 (kaliibriga 122mm)
- 5 dessandi soomustransportööri BTR-D
- 3 õhutõrjesoomukit BTR-ZD Skrežet
- 1 staabisoomuk BMD-1Kš
- 9 tulejuhtimissoomukit 1V119 Reostat

30. õhutõrjeraketipataljon (Novorossiisk)

- 8 õhutõrjesoomukit BTR-ZD Skrežet
- 4 dessandi soomustransportööri BTR-D
- 1 staabisoomuk BMD-1Kš

629. inseneri-pioneeripataljon (Starotitarovskaja)

- 8 dessandi soomustransportööri BTR-D
- 1 staabisoomuk BMD-1Kš

743. sidepataljon (Novorossiisk)

- 2 dessandi soomustransportööri BTR-D
- 8 staabisoomukit BMD-1Kš
- 6 sidesoomukit BMD-1R
- 3 satelliitsidesoomukit R-440 ODB Fobos

6. remondipataljon

- 4 dessandi soomustransportööri BTR-D
- 1 soomustatud remondimasin BREM-D

Allikad: *Независимое военное обозрение*; *Moscow Defense Brief*, Interfax-AVN; www.mil.ru; www.warfare.ru; www.rjadovoy.ru; CAST; RKK.

LISA 13

Vene erivägede (spetsnaz'i) brigaadi struktuur – 2. spetsnaz'i brigaadi näitel⁸⁷

- Brigaadi staap
- 70. üksik erivägedepataljon⁸⁸
- 177. üksik erivägede pataljon
- 329. üksik erivägede pataljon
- 700. üksik erivägede pataljon
- Noorempetsialistide kool⁸⁹
- Eriside grupp⁹⁰
- Tagala- ja remondiroad

Brigaadi koosseis: umbes 1000 inimest

Allikad: *Независимое военное обозрение*; *Moscow Defense Brief*; Interfax-AVN; www.mil.ru; www.warfare.ru; www.ryadovoy.ru; CAST; RKK.

⁸⁷ Dislotseerumisega Pihkva rajoonis, Promežitsõ (Промежицы) asulas.

⁸⁸ Erivägede grupi (pataljoni) koosseisu kuulub tavaliselt grupi staap, 2–4 roodu, sideallüksus (rood), transpordirühm.

⁸⁹ Koosseisus 2 õpperoodu, väljaõpe toimub ainult oma brigaadi tarbeks.

⁹⁰ Koosseisus 2 roodu.

LISA 14

Vene õhuväe ligikaudne reformijärgne struktuur 2010. aasta sügisel**Õhu- ja kosmosekaitse operatiiv-strateegiline väejuhatatus (Moskva)⁹¹**

Vastutab Moskva linna ja peaaegu kogu Moskva oblasti õhukaitse eest

- 4. õhu- ja kosmosekaitse brigaad (Dolgoprudnõi)
- 5. õhu- ja kosmosekaitse brigaad (Petrovskoje)
- 6. õhu- ja kosmosekaitse brigaad (Ržev)
- 6963. õhuväebaas – relvastuses püüdurhävitatjad MiG-29SMT (Kursk)⁹²
- 6968. hävituslennuväe baas – Su-27, MiG-31 (Hotilovo)

1. õhuväe ja õhukaitse väejuhatatus (Voronež)

Kuulub ÜSVJ „Lääs“ koosseisu

- 1. õhu- ja kosmosekaitse brigaad (Severomorsk)
- 2. õhu- ja kosmosekaitse brigaad (Hvoinõi)
- 6961. õhuväebaas – Su-27 (Besovets)
- 6964. õhuväebaas – Su-24M, Su-24MR (Montšegorsk)
- 6965. õhuväebaas – Mi-8, Mi-24 (Vjazma)
- 7000. õhuväebaas – Su-24M, Su-24MR, Su-34 (Voronež)

2. õhuväe ja õhukaitse väejuhatatus (Jekaterinburg)

Kuulub ÜSVJ „Kesk“ koosseisu

- 9. õhu- ja kosmosekaitse brigaad (Novosibirsk)
- 10. õhu- ja kosmosekaitse brigaad (Tšitaa)
- 6979. õhuväebaas – MiG-31 (Kansk)

⁹¹ Sulgudes on toodud konkreetse väekoondise staabi asukoht.

⁹² Konkreetse õhuväebaasi relvastuses olevad lennukitüübid on tabelis edaspidi tähistatud lihtsalt tüübinimetusega.

- 6980. õhuväebaas – Su-24M (Tšeljabinsk)
- 6982. õhuväebaas – MiG-29 (Domna)

3. õhuväe ja õhukaitse väejuhatuse (Habarovsk)

Kuulub ÜSVJ „Ida“ koosseisu

- 11. õhu- ja kosmosekaitse brigaad (Komsomolsk Amuuri ääres)
- 12. õhu- ja kosmosekaitse brigaad (Vladivostok)
- 6983. õhuväebaas – Su-25, Mi-8, Mi-24 (Vozdviženka)
- 6987. õhuväebaas – Su-27SM (Džemgi)
- 6988. õhuväebaas – Su-24M, Su-24M2, Su-24MR (Hurba)
- 6989. õhuväebaas – Su-27SM (Tsentralnaja Uglovaja)
- 265. transpordilennuväe baas (Habarovsk)

4. õhuväe ja õhukaitse väejuhatuse (Doni-äärne Rostov)

Kuulub ÜSVJ „Lõuna“ koosseisu

- 7. õhu- ja kosmosekaitse brigaad (Doni-äärne Rostov)
- 8. õhu- ja kosmosekaitse brigaad (Jekaterinburg)
- 6970. õhuväebaas – Su-24M (Morozovsk)
- 6971. õhuväebaas – Su-25SM, Mi-8, Mi-24, Mi-28 (Budjonnovsk)
- 6972. õhuväebaas (Krõmsk)
- 6974. õhuväebaas – Mi-8, Mi-24, Mi-28 (Korenovsk)
- 6977. õhuväebaas – MiG-31 (Perm)
- 999. õhuväebaas – Su-25, Su-27, Mi-8 (Kant)
- 229. transpordilennuväe baas (Doni-äärne Rostov)

Transpordilennuväe väejuhatuse (Moskva)

- 6955. õhuväebaas – Il-76 (Tver)
- 6956. õhuväebaas – Il-76 (Orenburg)
- 6958. õhuväebaas – Il-76 (Taganrog)
- 6985. õhuväebaas – Il-76 (Pihkva)

Kauglennuväe väejuhatuse (Moskva)

- 6950. õhuväebaas – Tu-22M3, Tu-95MS, Tu-160 (Engels)
- 6952. õhuväebaas – Tu-95MS (Ukrainka)
- 6953. õhuväebaas – Tu-22M3 (Srednii)

LISA 15

RRP-2020 raames teadaolevalt sõlmitud hankelepingud ja töös olevad arendusprojektid

Väeliik/ relvaliik	Uus tehnika ja relvasüsteemid	Remont ja moderniseerimine	Uurimis- ja arendustegevus
<u>Strateegilise d raketiväed</u>	<ul style="list-style-type: none"> Kokku kuni 150 ballistilist tuumaraketti Topol-M ja RS-24 Jars 		<ul style="list-style-type: none"> Uus vedelkütusel töötav kontinentidevaheline ballistiline rakett
<u>Kosmosevä ed</u>	<ul style="list-style-type: none"> 2 Voronež-DM eelhoiatusradarit Positsioneerimissatelliidid Glonass-M ja Glonass-K 1 eelhoiatussatelliit 5 Gonets-M sidesatelliiti 		<ul style="list-style-type: none"> Raketitõrjesüsteem Kanderakett Soyuz-2-1V Kanderakett Angara Kanderakett Rus
<u>Õhuvägi</u>	<p><u>Kokku kuni 600 lennukit:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> 70 T-50 96 Su-35S 48 MiG-35S 12 Su-27SM3 Kuni 100 Su-34 16 Su-25UBM 20 An-124 60 An-70 50 Il-76 Umbes 10 Tu-214 9 An-140 4 L-410 Umbes 120 Jak-130 <p><u>Kokku kuni 900 helikopterit:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> 250 Mi-28N 120 Ka-52 22 Mi-35M 22 Mi-26 	<ul style="list-style-type: none"> 20 An-124 MiG-31 Tu-95MS Tu-160 AWACS-lennuki A-50 moderniseerimine Umbes 200 ründelennuki Su-25 moderniseerimine 	<ul style="list-style-type: none"> PAK DA T-50 (kuni seeriatootmise planeeritava alguseni aastal 2016) Uus AWACS-lennuk A-100

Väeliik/ relvaliik	Uus tehnika ja relvasüsteemid	Remont ja moderniseerimine	Uurimis- ja arendustegevus
<u>Õhukaitse</u>	<ul style="list-style-type: none"> S-400 – 52 pataljoni S-500 – 10 pataljoni Lähimaa õhutorjesüsteem Pantsir Lähimaa õhutorjesüsteem Tor-M2 	<ul style="list-style-type: none"> Õhutorjesüsteemid S-300V4 Õhutorjesüsteemid Buk-M2 	<ul style="list-style-type: none"> S-500 arendamine
<u>Merevägi</u>	<ul style="list-style-type: none"> 6 Borei-klassi (projekt 955) strateegilist tuumaallveelaeva 150 strateegilist tuumaraketti R-30 Bulava Umbes 40 strateegilist tuumaraketti R-29RMU-2 Sineva <p><u>12 teiste klasside allveelaeva:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> 6 Jasen-klassi (projekt 885/885M) tuumakütusel töötavat ründeallveelaeva 3 moderniseeritud Kilo-klassi (projekt 06363) diisel-elekter allveelaeva 2 Lada-klassi (projekt 677) diisel-elekter allveelaeva 	<ul style="list-style-type: none"> 4 Delta IV klassi (projekt 667BDRM) strateegilist allveelaeva 2 Oscar-klassi (projekt 949A) tiibrakettidega tuumakütusel töötavat ründeallveelaeva 1 Kuznetsov-klassi (projekt 11435) lennukikandja 1–2 Kirov-klassi (projekt 11442) tuumakütusel töötavat rasket raketiristlejat Umbes 10 Su-33 lahingulennukit 	<ul style="list-style-type: none"> Uus tuumakütusel töötav lennukikandja Uus otsingu- ja päästelennuk A-42 Uus laevatõrjeraketi klass

	<p><u>Pealveealused:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • 1 Slava-klassi (projekt 1164) raketiristleja • 2 Mistral-klassi suurt dessantründelaeva <p><u>15 fregatti:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • 6 Sergei Gorškov klassi (projekt 22350) alust • 6 Burevestnik/Talwar III klassi (projekt 11356M) alust • 1 Gepard-klassi (projekt 11661K) alus • 2 uue klassi alust (määramata) <p><u>35 korveti:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • 12 Stereguštši-klassi (projekt 20380) alust • 23 uue klassi alust (määramata) • 26 MiG-29K hävitajat <p><u>100 helikopterit:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • 70 Ka-27M • 30 Ka-52 ja Ka-226 		
--	--	--	--

Väeliik/ relvaliik	Uus tehnika ja relvasüsteemid	Remont ja moderniseerimine	Uurimis- ja arendustegevus
<u>Maavägi</u>	<ul style="list-style-type: none"> • 10 operatiiv-taktikaliste raketikompleksidega Iskander relvastatud raketibrigaadi (120 raketikompleksi) • Uued soomustransportöörid (BTR-82A jt) • 3000 Iveco LMV M65 kerget soomukit • Umbes 50 000 veokit • Digitaalsed side-, juhtimis- ja luuresüsteemid 	<ul style="list-style-type: none"> • Tankide T-72 ja T-80 moderniseerimine (uued side- ja juhtimissüsteemid, öise võitluse võime, positsioneerimis-süsteemid jne) 	<ul style="list-style-type: none"> • Ühtse soomustatud lahingumasina kontseptsiooni väljatöötamine (tankid, jalaväe lahingumasinad jne) aastaks 2015 • Digitaalsete side-, juhtimis- ja luuresüsteemide arendamine

Allikad: Andrey Frolov, „Russian Military Spending in 2011–2020“, *Moscow Defense Brief*, 2011, nr 1, lk. 12–16; Барабанов, 2010; Interfax-AVN; *Независимое военное обозрение*; RKK.

LISA 16

Ajateenijad Vene relvajõududes aastatel 1994–2009

Aasta	Ajateenistusse kutsumine	Plaan	Aastaplaan	Kutsealuseid kokku	Teenistusse- võetute % aastakäigust
1994	kevadine sügisene	216 000 251 600	467 600	1 092 321	42,81
1995	kevadine sügisene	209 800 224 400	434 200	1 088 833	39,88
1996	kevadine sügisene	200 200 215 000	415 200	1 100 598	37,72
1997	kevadine sügisene	214 160 188 402	402 562	1 115 312	36,09
1998	kevadine sügisene	189 790 158 512	348 302	1 170 248	29,76
1999	kevadine sügisene	168 776 204 914	373 690	1 162 951	32,13
2000	kevadine sügisene	191 612 191 651	383 263	1 234 028	31,06
2001	kevadine sügisene	187 995 194 824	382 819	1 325 599	28,88
2002	kevadine sügisene	161 732 174 215	335 947	1 306 873	25,71

Aasta	Ajateenistusse kutsumine	Plaan	Aastaplaan	Kutsealuseid kokku	Teenistusse- võetute % aastakäigust
2003	kevadine sügisene	175 050 175 806	350 856	1 266 227	27,71
2004	kevadine sügisene	166 050 176 393	342 443	1 291 147	26,52
2005	kevadine sügisene	157 700 140 900	298 600	1 314 341	22,72
2006	kevadine sügisene	124 550 123 310	247 860	1 247 787	19,86
2007	kevadine sügisene	133 500 132 350	265 850	1 145 059	23,22
2008	kevadine sügisene	133 200 219 000	352 200	1 081 671	32,56
2009	kevadine sügisene	305 506 271 020	576 526	963 123	59,86

Allikas: Mikhail Lukanin, „Demographics vs the Russian Army“, *Moscow Defense Brief*, 2011, nr 1, lk. 25–27.